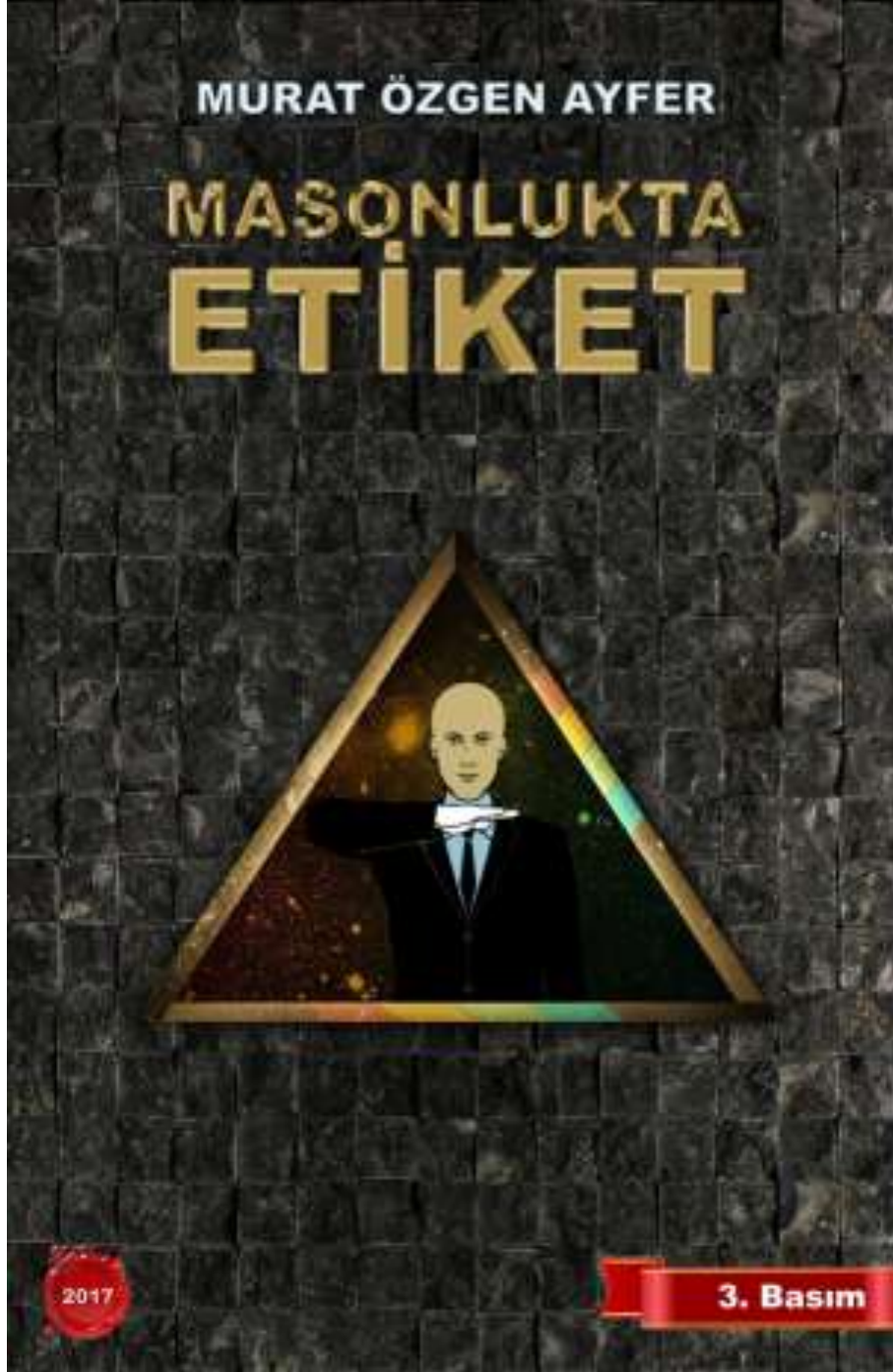

Masonlukta Etiket Analizleri 01-02-03

DÜZEN

Bu başlık altındaki anlatımlar, “**Masonlukta Etiket**” adlı kitabın 2017 tarihli 3. basımından seçilmiş alıntılardan oluşmaktadır. Özgün basılı kitap, 16x24 cm boyutunda olup, 686 sayfadır. Bu yazıda ilgili kitabın sadece bazı bölümleri verilmektedir.

GİRİŞ

Masonluğun yüzyıllardan bu yana sürüp gelen köklü bir geçmişi vardır.

Kimilerine göre bu geçmişi oluşturan, günümüzde **“Operatif Masonluk”** olarak da anılan Avrupa’nın geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatıdır.

Kimilerine göre Masonluğun geçmişi aslında çok daha eski tarihlere kadar uzanır.

“Masonlukta Etiket” diye bir terim kullanırken, elbette konumuz doğrudan ve yalnızca **“Spekülatif Masonluk”** yani 18. yüzyıldan bu yana var olan **“Çağdaş Masonluk”** ile bağlantılıdır. Fakat bu tür Masonluğun gerek kuruluşu sırasında gerekse sonraki üç yüzyıl içindeki gelişimi boyunca geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatına öylesine önemli bir yer ve ağırlık verilmiştir ki, artık 21. yüzyılda ilerlediğimiz günümüzde bile, Masonluktaki birçok konuda olduğu gibi “etiket” konusunda da o dönemin bazı öğelerinden tümüyle soyutlanmaya olanak yoktur.

Ek olarak şu noktayı belirtelim: Operatif Masonluk olarak anılan geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının da kendine özgü bir etiketi vardı. O etiket, benzer meslek ve zanaatlarda olduğu gibi, Çağdaş Masonluğun etiketini etkilemiştir ama burada söz konusu olmayacaktır. [Örnek olarak **“Masonluğun En Eski Elyazmaları”** başlıklı kitaba bakılabilir.]

Burada **“çağdaş”** sıfatının kullanımı çok önemlidir. Çünkü 18. ya da 19. yüzyıldaki hatta 20. yüzyılın ilk yarısındaki Masonluktan değil, günümüzdeki Masonluktan söz edilecektir.

Felsefede olduğu gibi, Masonluktaki çalışmalarda da kavramlar pek önemlidir. Eğer kavramlar üzerine baştan bir uyuşma olmazsa, sonradan anlama ve anlaşılma bakımından güçlük çekilebilir. O zaman, üzerinde durulan asıl konuyu bir yana bırakıp kullanılan terimlerin anlamları üzerinde durmak gerekir.

Araya giren bu deyiş. «Acaba “çağdaş” sıfatını kullanınca, bu hangi anlamda alınıyor?» diye düşününce çıktı. Çünkü kimi zaman bir de **“çağcıl”** sıfatı kullanılıyor. Anlamları bakımından bu ikisi birbirine pek yakın ama aynı şey değil.

Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre “çağdaş” sıfatı iki anlam taşıyabiliyor: Biri “aynı çağda yaşayan”, diğeri “bulunulan çağın anlayışına, koşullarına uygun olan”. Burada Çağdaş Masonluk terimi, “bugünün anlayışına uyan, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarının koşullarıyla uyumlu bir Masonluk” anlamında kullanılacak.

Bu tür bir Masonluk çağcıl olabildiği gibi olmayabilir de... Çünkü çağcıl sıfatı “çağın yeniliklerini benimseyen, ona göre davranan” anlamına geliyor. Böylece, genel olarak ve kurumsal açıdan Masonluk için değil, özel olarak bir mason örgütünün tutumunu belirtmek için kullanılabilir oluyor.

Kimilerine göre, «Masonluk hakkında konuşulurken onun ne çağdaşlığından ne de çağcılığından söz edilebilir. Masonluğun kendine özgülüğü vardır. Masonluk gelenekleriyle var olan, gelenekleriyle yaşayan bir kurumdur. Bunların çağdaşlık uğruna ya da çağcılık amacıyla değiştirilmesi, Masonluğu yozlaştırır. Böyle bir durumda kurum artık “Masonluk” olmaktan çıkar, Masonluğa benzeyen ama “Masonluk” olmayan bir başka kuruma dönüşür. Dolayısıyla, Masonlukta çağdaşlıktan ve çağcılıktan söz edilemez. Masonluk geçmişte nasıl ise bugün öyledir; gelecekte de öyle kalacaktır.»

Kimilerine göre ise «Masonluk hakkında konuşulur ya da yazılırken, birtakım önemli öğeleri göz ardı etmemek gerekir. Tek başına “Masonluk” terimi kullanılırsa, bu ancak “geleneksel inşaatçılık

mesleği ve zanaatı” ya da “duvarcılık, inşaatçılık, taşçılık” gibi anlamlara gelir. Bir diğer deyişle, tek başına “Masonluk” terimi Spekülatif Masonluktaki “Operatif Masonluk” ile özdeştir. Spekülatif nitelikli Masonluktan söz edilirken, “spekülatif” sıfatı kullanılmayacaksa, niteliği belirtilmelidir. Bu nitelik “özgür” oluşudur. Hatta öz Türkçe eğilimine kapılıp “özgür” sıfatının kullanılması bile doğru olmaz; “hür” sıfatının kullanılması gerekir. Çünkü anlam bakımından “hür” sıfatı ile “özgür” sıfatı tam tamına örtüşmez.»

Kavramlar üzerinde uyuşmamız gerektiğini belirtmiştik. Şu halde, bu görüşün doğru olup olmadığını hemen inceleyelim.

Türk Dil Kurumu’nun sözlüğü, “hür” sözcüğüyle “özgür” sözcüğü arasında öncekinin Arapça kökenli oluşundan başka fark gözetmiyor. Böylece “Hür Masonluk” ve “Özgür Masonluk” terimlerinin aynı anlama geldiği ortaya çıkıyor. TDK Sözlüğü’nde “Masonluk” teriminin karşılığında “duvarcılık, inşaatçılık, taşçılık” gibi açıklamalar yok; Masonluğun bir dernek olduğundan, üyelerinin birbirlerini “kardeş” olarak tanıdıklarından ve benzer şeylerden söz ediliyor. Eş anlamlı olmak üzere de “Farmasonluk” geçiyor. Bunun nedeni “Masonluk” teriminin Türkçede hiçbir zaman Batı dillerindeki anlamında kullanılmamış olması... Dolayısıyla Spekülatif Masonluk ile özdeş olarak Türkçede salt Masonluk teriminin kullanılmasına engel yok.

Türk Masonluğu’nun tarihçesinde Batı dillerinde “Özgür Masonluk” anlamına gelen terimlerin (İngilizcede Freemasonry, Fransızcada Franc-maçonnerie, Almancada Freimaurerei) dönüştürülmesiyle “Farmasonluk” ve “Franmasonluk” terimlerinin kullanılmış olduğu belirtiliyor. Sonraları her ikisi de terk edilip sadece “Masonluk” teriminin kalmış olduğu görülüyor.

Bu durumda ortaya şöyle bir soru atılabilir: *«Mademki öyle, neden Türkiye’deki iki büyük mason örgütünden birinin adının başında “hür” diğerinde “özgür” sıfatı kullanılıyor?»*

Her şeyden önce bu iki sıfattan birinin sadece “hür” değil, **“hür ve kabul edilmiş”** olduğunu belirtmeliyiz. Bunun neden böyle olduğu bambaşka bir konudur. Diğerinde ise “özgür” sıfatı sadece “hür” sıfatının Türkçesi olarak değil, aynı zamanda bu mason örgütünün **“liberal”** nitelikli bir Masonluğu benimsediğini vurgulamak üzere kullanılıyor.

* * *

Genel olarak Masonluktan söz ederken, bunun hangi çağa, tarihin hangi dönemine ilişkin olduğunu da belirtmek gerekir. Bu nedenle, eğer “Çağdaş Masonluk” diyecek olursak, az önce belirtilmiş olduğu gibi, bunun dönemi, 20. yüzyılın ikinci yarısı ile 21. yüzyılın başıdır. Daha eski tarihlerdeki Masonluktan söz ederken, ilişkin olduğu dönem de belirtilmelidir.

Kuşkusuz, bir de geleceğin Masonluğu söz konusu olabilir. Bilginin, bilimin ve toplumun çok hızlı değişim gösterdiği çağımızda, geleceğin Masonluğuna ilişkin varsayımlar oluşturmak hayli zor. Ancak Çağdaş Masonlukta henüz gerçekleştirilememiş olan birtakım amaçların, yerli yerine oturtulamamış ilkelerin gelecekte çözümleneceği, günümüzdekilerin yerine farklı amaçların geliştirilip çağın ilkelerinin yerleştirileceği düşünülebilir.

Masonluğun tarihine şöyle bir göz attığımızda, 18. yüzyılın başlarında, özellikle İngiltere’de Spekülatif Masonluk ile Operatif Masonluk arasında kesin bir tarihsel ayırım yapmanın hayli zor olduğunu görürüz. Spekülatif Masonluk İngiltere’de, Londra’da oluşturulduğu için...

O sıralarda Operatif Masonluk iyice zayıflamış ya da zayıflatılmıştır; varlığı sona ermeye yüz tutmuştur. Kuruma yerleşen ya da yerleştirilen spekülatif öğeler giderek güç kazanmaktadır. Sonradan kendi kendini Spekülatif Masonluk olarak adlandıracak olan bu kurumsal eylem, Operatif

Masonluğu âdeta ele geçirmektedir. Örgütlenmesini bütünledikten hemen sonra bu kadarla kalmaz; tüm geçmişiyle birlikte Operatif Masonluğa da sahip çıkar.

Masonluğun köklü bir geçmişinin bulunduğu söylenişi biraz da bundan ileri gelir. Doğru ya da yanlış, Spekülatif Masonluğun tarihçesi, Operatif Masonluğun üzerine kurulur.

Bu iş yalnız tarihçe ile sınırlı değildir. Operatif Masonluk döneminin birçok ögesi, hele örgütlenme tarzı, çalışma yöntemi, gelenekleri, töresi, özetle etiketi, Spekülatif Masonlukta da korunur. Hiçbir değişiklik, hiçbir yenilenme olmaz değil; gerek Spekülatif Masonluğun bir inşaat mesleği ve zanaatı olmayışı gerekse çağın zorlaması nedeniyle zaman içinde birçok değişiklik yapılır yapılmasına ama terk edilmesi ya da değiştirilmesine gerek duyulmayan öğeler korunur, yenileri de eklenir.

Bu da Spekülatif Masonlukta nelerin değiştirilebileceği fakat nelerin hiçbir zaman değiştirilemeyeceği konusunda bir başka tartışmaya yol açar. Günümüzde bile bitmemiş, sonuçlanmamış, mason örgütleri arasında tam bir uyuşma sağlanamamış bir tartışmadır bu... Spekülatif Masonlukta yer yer bölünmeler oluşmasının, amaçları tüm insanların barış ve mutluluğunun sağlanması olan bu kurumun kendi içindeki çekişmeleri bir türlü giderememesinin en önemli nedenlerinden biri de budur.

Bundan ötürü Masonluğun etiketi de dünyanın her yerinde her bakımdan tıpatıp aynı değildir.

Sonradan Operatif Masonluk olarak anılması alışkanlık edinilmiş geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatının 18. yüzyılda da yer yer varlığını koruyabilmek için çaba gösterdiği, ancak bunun bir işe yaramadığı, yavaş yavaş tarihe gömülmüş olduğu görülüyor. Bu nedenle, artık Çağdaş Masonluktan söz edildiğinde, her keresinde “spekülatif” sıfatının kullanılmasına gerek kalmamış oluyor.

Masonluğun salt spekülatif nitelikli tarihçesi boyunca ise, Masonluk ile benzerlikler gösteren birtakım örgütler, kurumlar, tarikatlar oluşmuştur. Bunlardan bazıları günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Masonluk ise, her zaman ve her yerde ona benzeyen bu diğer örgüt, kurum ve tarikatlardan farklı özellikler taşımıştır. Bu farklılığı, onu oluşturan, tümüyle kendine özgü olan öğelerinden ileri gelir.

Masonluğun bu kendine özgü öğelerinden başta gelenleri olarak amaçları, ilkeleri, örgütlenme şekli, çalışma yöntemi, öğretim kapsamı, töresi, gelenekleri ve görgü kuralları sayılabilir. Bunlardan, örgütlenme kuralları, çalışma yönteminin ayrıntıları, töresel ilkelerin bazısının uygulamadaki yansıması ve masonik çalışmalarda uyulması gereken görgü kuralları, Masonlukta **ETİKET**’i oluşturur. Etiket, amaçlar, ilkeler ve öğretim kapsamı ile doğrudan bağlantılı değildir.

* * *

“Etiket” denilince bundan anlaşılması gereken nedir?

Daha sonraki bir bölümde, bu sözcüğü ayrıntılı bir şekilde tanımlayıp açıklamaya çalışacağız. Şimdilik bu sözcüğün karşılığını pek kısa olarak “görgü kuralları ve gelenekler” şeklinde almakla yetinelim. Fakat bu kadarla kalmadığını, böyle tanımlamanın yeterli olmadığını göreceğiz.

Bu olguya dayanarak, Çağdaş Masonluğu asıl oluşturan öğelerin onun amaçları, ilkeleri ve çalışma yöntemlerinde yer alan öğretimi değil, gelenekleri ve görgü kuralları yani **ETİKET** olduğunu savunanlar çıkmıştır.

Hatta şöyle bir iddia ileri sürenler bile olmuştur:

«Eğer Masonluğun öteden beri benimsenmiş ve uygulanmakta olan gelenekleri yerel etkilerle ya da çağın koşullarına uyabilmek için değişikliğe uğratılırsa, geleneksel görgü kuralları umursamazlıkla karşılaşılır ya da bir yana bırakılıp bunların yerine yenilerinin getirilmesine kalkılırsa, Masonluk öz niteliğini yitirir.»

Böyle denmiştir ama öyle olmadığı görülmüştür.

Masonluğun tüm tarihçesi boyunca gelenekler ve görgü kuralları yere ve zamana bağlı olarak bazı değişimlere uğramıştır. Bunlardan çoğu, çağın koşullarıyla uyumlu olmadığı için değiştirilmiştir. Dolayısıyla, Masonluktaki geleneklere ve görgü kurallarına “değişmezlik” damgası vurmak, büyük bir yanlgı olur.

Masonluk, gelenekleri olan, geleneklerine bağlılığını koruyan bir kurumdur. Fakat gelenekler asla değişmez değildir. Gelenekler değişir; yaşanan çağın koşul ve gereklerine uyarak yeniden biçimlenir. Varlığını ve geçerliliğini ancak böylece korur.

Masonluktaki gelenekler de hem yerel etkilerle hem zamanla değişime uğramaktadır. Masonluk, böylece varlığını geleneksel bir kurum tarzında koruyup çağdaşlaşarak sürdürmektedir.

* * *

18. yüzyıl ortalarına doğru masonlar, artlarında Operatif Masonluk döneminden kalma kurallar ve gelenekler, önlerinde **Aydınlanma Çağı**’nın yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlayan gerekleri arasında sıkışıp kalmıştır. Benimsemeleri gereken geleneklerin neler ve nasıl olması gerektiği konusunda bir kararsızlık dönemi geçirmişlerdir.

Bu kararsızlığın nedeni, şu tür sorulara açık ve kesin yanıtlar verebilmekteki güçlütür:

«Operatif Masonluk döneminden kalma gelenekler Spekülatif Masonlukta da oldukları gibi korunacaklar mı, yoksa bunlar çağın gereklerine uyularak birtakım değişimlere ve yenilemelere mi uğratılacak?»

«Artık geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatı gücünü ve varlığını yitirmiş olduğuna göre, Spekülatif Masonluğun geleneklerinin tümüyle yeni baştan oluşturulması uygun olur mu, olmaz mı?»

Bu soruların niçin ortaya çıkmış olduğunu kavrayabilmek için, Masonluğun tarihçesinin o dönemdeki bazı önemli etkenleri gözden geçirmek gerekir.

* * *

Spekülatif Masonluğun ilk düzenli örgütünün 1717 yılında Londra’da kurulmuş olduğu kabul edilir. O tarihte kurulan **Londra Büyük Locası** Spekülatif Masonluğun ilk örgütlenmesini sağlamıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken şudur: 1717 yılında kurulan, Spekülatif Masonluk değil, onun tarihteki ilk düzenli örgütüdür. İçeriği bakımından Spekülatif Masonluğun oluşum tarihi çok daha eski dönemlere uzandırılır. (Buradaki konumuz Masonluğun tarihçesini incelemek olmadığı için o tür ayrıntılara girmeyeceğiz. [Bunun için “MASONLUK TARİHİ” başlıklı çalışma okunabilir.](#))

Rönesans, Avrupa’da hem sosyal ve kültürel hem siyasal bakımdan büyük değişimlere yol açmıştır. Buna karşın, 18. yüzyıl başlarında bile henüz ülkelerde sivil toplum örgütlerinin oluşmasına olanak yoktur. Henüz hiçbir egemen güç buna izin vermemektedir. Bu nedenle, belki de bir başka bir ad

altında örgütlenmesi çok daha doğru olan Spekülatif Masonluk, sonradan Operatif Masonluk diye anılacak olan geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatının örgütlenme tarzını kendisine örnek almış, âdeta bir kılıf etmiştir.

Spekülatif Masonluğun geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatını sürdürür gibi kurulması pek zor olmamıştır. Çünkü zaten yüz yılı aşan bir süreden beri bu meslek ve zanaat ile hiçbir ilgisi olmayan kişiler de hemen her yerde localara kabul edilmekteydi.

Operatif Masonlukta öteden beri spekülatif nitelikli öğeler de vardı. Konu sadece başka kişilerin localara üye olarak alınması değildi. Geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatıyla hiçbir ilgisi olmayan bu kişiler, locaları, bilgi ve kültürleriyle, görgüleriyle, daha da önemlisi bilimsel ve felsefî eğilimleriyle beslemekte, mesleği yapıcılık olanları etkilemekteydiler.

Bu aşamada şöyle bir soru beklenir: *«O tarihlerde salt spekülatif nitelikli öğeler sadece inşaatçılık mesleği ve zanaatında mı vardı?... Başka kurum ve kuruluşlarda yok muydu?»*

Yoktu... Çünkü zaten başka kurum ve kuruluşlar diye bir şey yoktu. Sadece inşaatçılık mesleği zanaatını uygulayanlara kendi localarını kurmalarına izin verilmiş, bu kişilerin birer **“özgür insan”** oldukları benimsenmiş, bununla birlikte onların bile locaları arasında iletişimi güçlendirip örgütlenmelerine olanak tanınmamıştı. Nitekim o tarihlerdeki bir “özgür mason”dan söz edildiğinde, bu kişi geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatını sürdüren kişiydi yani “operatif mason”du. Eğer salt spekülatif nitelikli çalışmalarda bulunan bir masondan söz edilirse, onun unvanı “kabul edilmiş mason” olurdu. Çünkü bu kişi bir özgür mason locasına kabul edilmişti. Çağdaş Masonlukta hayli sık ve geleneksel bir tutumla kullanılan “özgür ve kabul edilmiş” (hür ve kabul edilmiş) sıfatının kökeni budur.

Günümüzde kimileri “özgür ve kabul edilmiş” sıfatını şöyle yorumlar: *«Spekülatif Masonluğun temel niteliği onun “özgür” oluşudur. Bir de Masonluğun düzenini sağlayan temel kuralları vardır. Bu kuralları benimseyenler, düzenli birer mason kuruluşu olarak kabul edilir, her iki sıfatı bir arada kullanmaya hak kazanır.»*

Bu yorum yanlıştır. Masonlukta “kabul edilmiş masonlar” terimi 16. yüzyılda ortaya çıkmış ve 18. yüzyıl ortalarına kadar kullanılmıştır. Sonra bu kullanım gelenekselleşmiştir. Masonlukta geleneklerin hiç değiştirilmeksizin korunmasını savunan mason örgütleri bu kullanımı sürdürmüştür. Dolayısıyla, günümüzde örgütsel adının kapsamında “özgür ve kabul edilmiş” terimi yer alan bir mason örgütünün temel niteliği, onun, “eskiden kalma gelenekleri olduğu gibi korumaktan yana oluşu”nu ileri sürmesidir.

1717 tarihindeki örgütlenmenin bir özelliğini gözden kaçırmamak gerekir: Londra Büyük Locası kurulduğu sırada, bugünkü masonik örgütlenme biçimiyle örtüşen bir büyük loca değildi. Bugün birçok locanın bir araya gelerek oluşturduğu ve ona bağlandığı bir mason örgütüne genel olarak **“obediyans”** deniyor. Bir obediyans ya “büyük loca” ya “büyük doğu” olarak anılıyor.

Şu hususu göz önünde tutmakta yarar var: **Büyük Loca**, Batı dillerindeki “Grand Lodge” ya da “Grande Loge” teriminin Türkçesidir. Bir diğer obediyans türü olan “Grand Orient” ya da “Grande Orient” teriminin karşılığı olarak da Türkçede **Büyük Doğu** terimi kullanılıyor.

«Neden “büyük loca” da “genel loca” ya da “localar birliği” gibi bir terim değil?» diye sorulabilir. Zaten bu aşamadaki konumuz da budur... Bu kullanım, üç yüz yıla yakın bir süre böyle gelmiş; gelenekselleşmiştir.

Fakat Londra Büyük Locası'nın kuruluşu sırasındaki kullanılışının amacı başkadır.

O tarihlerde Londra ile hemen batısındaki komşusu Westminster aslında ayrı birer kentti. Bu iki kentte çalışan dört loca bir araya getirilip yepyeni bir anlayışla tek bir loca halinde bütünleştirilmişti. Bu yeni oluşuma “büyük loca” adı verilirken, bunun dört ayrı ve bağımsız locadan oluşan bir obediyanı değil, BÜYÜK BİR LOCA olduğunun vurgulanmasına çalışılıyordu.

O tarihin öncesinde bir locanın başkanı “üstat” unvanını taşırdı. Üstatlık henüz başlı başına bir derece değildi. Masonlukta “çırak” ve “kalfa” olmak üzere sadece iki derece vardı. Fakat Londra Büyük Locası kurulduğunda bu locaya “büyük” sıfatı verildiğine göre, bu locanın üstadı da “büyük” olmalıydı. Nitekim aynı anda ortaya bir de “büyük üstat” unvanı çıktı. Gerçi bu unvan, İngiltere’de daha önce de kullanılmıştı ama önceki kullanımın gerekçesi bambaşkaydı. Daha önce, krallığın ülkedeki tüm locaların çalışmalarını yönlendirmek ve denetlemekle görevli devlet memuruna, her locanın başında bir üstat bulunduğu için “Büyük Üstat” denmekteydi. Fakat bu kişinin meslekten ve bir mason locasının üyesi olması gerekmiyordu.

Spekülatif Masonluğun ilk büyük üstadı **Anthony Sayer**’in geleneksel inşaatçılık mesleği ve sanatıyla hiçbir ilgisi yoktu. Dolayısıyla, bu kişinin İngiltere’de daha önce bu unvanı taşımış olan ünlü mimar **Sir Christopher Wren**’in yerini almış olması söz konusu değildi. Büyük Loca’nın başı olduğu için büyük üstat unvanının kendisine uygun bulunmuş olması çok daha akla yatkındır.

Ne yazık ki, Masonluğun o tarihlerdeki oluşum ve gelişimlerinden söz ederken birtakım varsayımlarda bulunmaktan kendimizi alamıyoruz. Tarihsel belgelerin pek yetersiz oluşu bizi buna zorluyor.

Ancak Anthony Sayer’e de durup dururken kolayca “büyük üstat” denilemezdi. Bunun temeline önceden bir gerekçe yerleştirilmişti. Bu gerekçeyi anlayabilmek için tarihi biraz daha eşelememiz gerekecek.

Sir Christopher Wren aslında bir mimar değil, mekanikçiydi. Gençliğinde Paris’e gönderilmiş, çağdaş mimarlık eğitimi alması sağlanmıştı. Londra’ya döndüğünde kendisine İngilizlere özgü “sir” unvanı verilmiş, devletin büyük üstatlığı görevine atanmıştı.

Tüm bunlar İngiltere’de **Stuart Hanedanı** tahtta iken gerçekleşmişti. Dolayısıyla Sir Christopher Wren ister istemez koyu bir Stuart yandaşı olmuştu. Ancak 1688 yılındaki darbe ile Stuartlar İngiltere tahtından uzaklaştırılıp ülke dışına sürülmüştü.

Sir Christopher Wren görevini yürütürken zorluklarla, engellerle karşılaşmaya başlamıştı. Uzun süre dayandı ama 1702 yılında Kraliçe Anne tahta çıkınca, diğer tüm Stuart yandaşları gibi ona da yaşamı zehir etmekten geri kalmadı. Bunun üzerine Sir Christopher Wren görevinden ayrıldı. Hiç kimse 30 yıldan uzun bir süre bu görevi yürütmüş, üstelik çok üstün yetenekleri olan büyük üstadın yerini almak istemedi. [Bu konu Masonluğun resmî tarihinde böyle anlatılırsa da, bu olayın arka planında başka işler vardır. Bu kitabın konu kapsamına girmediğinden, onlardan söz etmeyeceğiz. Fakat bu bağlamda “**Çağdaş Masonluğun Doğuş Öyküsüne Farklı Bir Bakış**” adlı yazının okunmasını önerebiliriz.]

Londra’daki ünlü Saint Paul Katedrali’nin yapım ve yenileme işini yürüten loca bundan böyle mason localarının üstatlığına salt meslekten olan özgür masonların değil, kabul edilmiş masonların da getirilebileceklerine ilişkin bir bildirge yayımladı.

Kabul edilmiş masonlar Londra Büyük Locası’nı 1717 yılında kurabildi. Ancak bunun hazırlığına çok daha önceden başlanmıştı. İngiltere’de 15 yıl hiç kimse büyük üstat unvanını taşımamıştı. Londra ve Westminster’de özellikle 1714 yılı sonrasında kurulan ve bir araya getirilen localar,

üstatları tarafından ortaklaşa yönetilmişti. Hatta tüm locaları kapsayan 7 aşamalı bir organizasyon bile yapılmıştı. Böylece Londra Büyük Locası kurulduğunda başa getirilen kişiye “büyük üstat” unvanı verilmesi kolaylaşmıştı.

Bu yeni örgüt olağanüstü bir hızla gelişti. Birkaç yıl içinde büyük locaya hem katılmalar oldu hem geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatı ile hiçbir ilgi ve bağlantısı olmayan yeni localar kuruldu. Londra Büyük Locası daha 1720’li yılların başında kendine bağlı 20 locası olan bir obediyan haline dönüşmüştü bile... Bunların arasında Londra dışında olanlar da vardı.

1725 yılında bu obediyan **İngiltere Büyük Locası** adını aldı. Locaların sayısı giderek arttı. Bundan hemen sonraki gelişim evrelerinin yaşandığı 18. yüzyıl boyunca, ortaya az önce değindiğimiz önemli sorun çıktı: Artık Masonlukta spekülative döneme geçilmişti.

Daha önce de değinildiği gibi, şimdi Operatif Masonluk döneminden kalma yöntem ve gelenekler ne olacaktı?.. Bu konuda nasıl bir tutum benimsenmesi gerekirdi?.. Her şey hiç değiştirilmeden korunmalı mıydı, yoksa Spekülative Masonluğun kendine özgü yöntem ve gelenekleri mi oluşturulmalıydı?.. Yoksa biraz eskiden kalma, biraz çağın koşullarına ve Masonluğun spekülative niteliğine uygun bir “orta yol” mu tutulmalıydı?

Localar arasında bu konuda tam bir uyum sağlanamadı. Kimisi eskiye bağlılıkta diretti, kimisi yenilenmeyi savundu. 18. yüzyılın özellikle ikinci yarısında, her loca kendi çevresinde, sonra da birbiri ardınca kurulan obediyanların her biri kendi egemenlik bölgesinde kendisine göre en iyi ve en doğru bulduğu uygulamalara girişti.

Dolayısıyla, artık bir inşaatçılık mesleği ve zanaatı olmaktan iyiden iyiye uzaklaşmış olan Masonluğun gelenekleri, birçok yerde bir diğerinden hayli farklı şekillerde benimsendi.

Masonluğun çalışma yöntemleriyle geleneklerinin yeryüzünün her yerinde aynı olması için 19. yüzyılda yoğun çabaların harcanmış olduğu görülür. Ancak, her yerde aynı olması istenen geleneklerin kapsamı genişletildikçe, bu konudaki başarı şansının azaldığı da bir gerçektir.

Masonlukta geleneklerin zamanla değişikliğe uğramaması için de birtakım önlemler alınmasına çalışılmıştır. Fakat tüm bunların boşuna olduğu, “*geleceğin koşullarından etkilenmeyecek, zamanla değişmeyecek bir Masonluk*” yaratmanın olanaksızlığı ortaya çıkmıştır.

Bunun üzerine, hiç olmazsa bazı geleneklerin her yerde aynı şekilde benimsenmesine çalışmak eğilimi ağırlık kazanmıştır.

18. yüzyıl başlarında, özellikle Londra Büyük Locası’nın Temel Yasası’nın oluşturulması sıralarında düzenlenmiş “Genel Tüzükler”in sonunda, âdeta sıradan, herkesin gayet iyi bildiği bir terim gibi kullanılmış, o tarihlerde üzerinde pek de durulmamış olan “**Landmarklar**” kavramı, işte bu eğilim ve çabaların ürünü olarak, 19. yüzyıl ortalarında yeniden canlandırılmıştır.

Landmarklar denilince, bundan anlaşılması gereken, Masonluğun eskiden kalma ve değiştirilemez nitelikli temel gelenekleri ve kullarıdır.

Belirli bazı geleneklerin her yerde aynı olabilmesi için yapılmış olan girişimlerin evrensel boyutta pek başarılı olmadığını, sınırlı bir düzeyde kalmış olduğunu söylemek pek yanlış sayılmaz.

Çünkü her mason kuruluştaki herhangi bir geleneği, ancak kendi bulunduğu ve çalıştığı çevrenin anlayış ve eğilimleriyle uyumlu olabilecek nitelikler taşıyorsa ya da kendince bundan daha iyisini ve daha doğrusunu yapabilme olanağı yoksa benimsemeye yanaşmıştır.

Başkalarıyla tam bir uyum içinde olmamakla birlikte, bu konuda kendilerini yeterince bilgili ya da güçlü görebilenler, kendi landmarklarını belirlemeye yönelmişlerdir.

Böylece, ortaya birbirlerinden farklı hatta yer yer birbirleriyle çelişkili birçok **“Landmarklar Listesi”** çıkmıştır. Bunlar da ortadaki soruna bir çözüm getirmek şöyle dursun, karmaşıklığı artırmıştır.

* * *

Zamanın koşulları ve sosyal yapı üzerindeki etkileri, her nerede olursa olsun, hiçbir dönemde kontrol altına alınamamıştır. İnsanlar, hep kendi yaşadıkları çağda ilerisi için de en iyisini ve en doğrusunu düşünüp ortaya koyduklarını sanmış ama daha sonraki bir dönemde bunun böyle olmadığı anlaşılmıştır.

Ne yazık ki, bu yanılgı Masonlukta da görülmüştür. Geleneklerin yalnızca yerel etkilerle değil, zamanla değiştirilmemesi için ne gibi önlemlere başvurulmuş olursa olsun, bunların kendi kendilerine mutlaka değişmiştir; hiç değişmeyeceği sanılan birçok gelenek de...

Bu değişim günümüzde de sürmektedir; gelecekte de sürecektir. Çok tutucu olarak nitelenen mason kuruluşları bile, eskiden kalma geleneklerinden bazılarını değiştirme gereğini duymakta, kendi ilkelerine ters düşmeksizin böyle bir değişimi başarabilmenin çıkar yollarını aramaktadırlar.

Anlaşılan o ki, günümüzde çok kullanılan bir deyiş, âdeta bir atasözüne dönüşecek gibidir:

“Hiç değişmeyecek bir şey varsa, o da değişimin kendisidir.”

* * *

Geleneklerin zamanla değişime uğramalarının kaçınılmazlığı, önemlerini ve değerlerini azaltmaz.

Nitekim geçmişte olduğu gibi bugün de Masonluktaki gelenekler oldukça önemli ve ağırlıklı bir yer tutar. Görgü kuralları ise, geleneklere oranla pek daha az farklılık gösterir; zaman içinde pek daha yavaş bir değişime uğrar. Bu nedenle biraz daha yaygın bir şekilde geçerlidir.

Masonlukta benimsenen görgü kurallarından çoğu başka birçok kurumda da hatta yeryüzünün hemen her yerindeki uygar toplumlarda görülür. Üstelik bunlar hiç de yakın bir geçmişte oluşturulmamıştır.

Bunlara bir de “toplumdaki temel ahlâk anlayışının, değer yargılarının tümü” olarak tanımlanabilecek **“töre”** katılır.

Her toplumun töresinin kendine özgü olduğu, bir diğer topluma oranla farklılık gösterdiği bilinir. Aynı toplum içinde töreler değişmez sanılır ama bu sanı aslında törelerin değişmemesinin istenmesinden ileri gelir. Töre de gelenekler ve görgü kuralları gibi değişimden payını alır.

Böylece, bir geçmişin töresinden bir de güncel töreden söz edilir.

Gelenek ve töreler insanı durağanlaştırır.

Ateşli ve coşkulu gençlik bundan ötürü toplumda yerleşmiş gelenek ve töreleri benimseyemez; başkaldırma girişimlerinde bulunur.

Daha ileri bir yaş döneminde ise, gençliğinde karşı çıktığı gelenek ve töreleri içine sindirip savunmaya başlar. Fakat bu arada ortaya eski geleneklerin ve törelerin değişmesine ilişkin birtakım önermeler çıkmıştır.

Zamanla toplum üzerinde bu önermelerin etkisi görülür. Böylece gelenekler ve töreler çağdaş toplumda yeniden biçimlenir.

Tüm bunlar bir insanın ortalama yaşam süresinden çok daha uzun bir zaman içinde oluşur.

Bu nedenle, bugün geçerli olduğunu söyleyebileceğimiz gelenek ve törelerin yıllarca öncesi olduğu gibi, yıllarca sonrası da olacaktır.

Masonluğun Etiketi de böyledir.

DÜZEN

Gerek örgütsel boyutta olmak üzere mason kuruluşlarından her biri gerekse bireysel boyutta her mason, geçerli olmayı sürdüren ve yararlı görülen gelenekleri korur, bunlara titizlikle uyarsa, Masonluğun genel töresine ve toplumda benimsenmiş genel görgü kurallarını gözetmekte de özenli olursa, Masonluğun evrensel nitelikli amaçlarına ulaşılabilmesi kolaylaşır. Çünkü Masonluğun amaçlarına yaklaşmaktaki başarısı, öncelikle, gerek mason örgütlerinin gerekse masonların **düzenli** olmalarına bağlıdır. [1]

Masonlukta düzen, kısaca “Masonluğun gerekleriyle uyum içinde olma durumu” olarak tanımlanır.

Masonluğun gerekleri ise amaç, ilke, yasa, gelenek, tüzük ve geleneksel yöntemlerinin tümünden oluşur.

Düzen kavramının bu tanımı, onun **etiket** konusuyla yakın bir bağlantısının bulunduğunu gösterir. Üstelik hiç kimse Masonlukta “düzen” kavramının böyle tanımlanmasına karşı çıkmaz.

Ancak yeryüzündeki çeşitli mason kuruluşları, “düzen”in genel tanımı üzerinde uyuşma içinde olsalar bile, bu kavramın içeriği ve ayrıntılarında tam bir uyuşmaya varamamışlardır.

Bu uyuşmazlık yeni bir olgu değildir; öteden beri süregelen bir durumdur. Öyle ki, daha Spekülatif Masonluk ilk kez örgütlenirken yani Londra Büyük Locası’nın 1717 yılındaki kuruluşu sırasında doğduğu bile söylenebilir. 18. yüzyıl ortalarından bu yana Masonlukta birtakım gruplaşmalar oluşmasının ve bunun sonucunda bölünmelerin ortaya çıkmasının temel nedenlerinden biri de işte bu uyuşmazlıktır.

Bu uyuşmazlığın temel kaynağı, kavramın genel tanımının içerdiği bir diğer kavramdır: **“Masonluğun gerekleri”...**

Bunlar nelerdir?... Masonların ve mason örgütlerinin bu gerekler bakımından özgürlüklerinin ölçüsü nedir?

Hiçbir ipucu vermeksizin, yan tutmaksızın, bu ve benzeri soruları içeren bir anket düzenlendiğini, değişik büyük locaların üyeleri olan masonlardan bunlara yanıt vermelerinin istendiğini, sonra da toplanan yanıtların karşılaştırıldığını varsayalım... Birbirlerinden çok farklı düşüncüler, eğilimler ve yaklaşımlar görülür. Dolayısıyla Masonlukta bu bağlamda aralarında uzlaşma sağlanması pek zor hatta olanaksız denilebilecek **ayrılıklar** bulunduğu ortaya çıkar.

Düzen kavramı üzerinde uyuşmazlıkların bulunması, her mason kuruluşunun kendini “düzenli” sayarken, kimilerinin sadece kendilerinininkiyle aynı ilkeleri paylaşanları, tıpatıp aynı yöntemleri uygulayanları düzenli olarak kabul ederek, uyum içinde olmayanları “düzensiz” olarak nitelemeleri olgusunu yaratmaktadır.

[1] Özellikle son yıllarda karşı karşıya gelinen önemli bir sorun kullanılan ve kullanılması gereken dil, Türkçe konusudur. Kimileri alışagelmış oldukları çoğu eskiden kalma sözcük ve terimleri, kimileri yenilerini kullanmayı yeğler. Bu kitapta, dil olarak olabildiğince öz ve anlaşılabilir bir Türkçe kullanılmasına özen gösterilmektedir. İşte ilk çelişkili örnek ile karşılaştık: Kimileri “düzen” kavramı yerine **“nizam” ve “intizam”** sözcüklerini, “düzenli” yerine **“muntazam”**, “düzensiz” yerine de **“gayrimuntazam”** sıfatlarını kullanmaktadır.

Bazı mason kuruluşları, “düzensiz” saydıkları bir örgüt ile masonik yöntemle ilişkiden sakınmaya hatta kendi üyelerini de böyle bir örgütün üyeleriyle ilişkilerde bulunmaktan uzak tutmaya çalışır. Düzensiz saydıkları bir örgütün kapısından içeri adım atanları hor gören hatta sert bir şekilde cezalandıranlar da vardır.

Tutumlarında toleransı öncelikli gören mason kuruluşlarının üyeleri bu tür davranışları çok yadırgar, Masonluğun evrensel amaçları ve temel ilkeleriyle bağdaştıramazlar. Ancak onlar da gerçekten toleranslıysa, diğerlerinin de kendilerine göre bir gerekçesinin bulunduğunu düşünmeli, bunu nedenleriyle birlikte öğrenip anlamaya çalışmalıdırlar.

* * *

Masonlukta iki tür düzenden söz edebiliriz. Bunlardan biri örgütsel, diğeri bireysel düzendir.

Örgütsel düzen, bir mason birimi ve örgütünün düzenidir.

Burada “mason birimi” denilince ilk akla gelen “**loca**”dır. Ancak Masonlukta buradaki konunun dışında olsa da “atölye”, “şapitr”, “konsey” gibi adlarla anılan birimler de olduğunu bilmeliyiz.

Bir “mason örgütü”nden söz edildiğinde de ilk akla gelen **büyük loca** ya da **büyük doğu** yani bir “**obediya**ns”tır.

Bu kitaptaki konularımız, Masonluğun “simgesel dereceler” denilen ilk üç derecesinde çalışan mason kuruluşlarıyla sınırlıdır. Bundan sonra gelen yüksek dereceler de benzer ama farklıdır. Bu nedenle “**bir obediya**nsın **düzeni**”ninden söz edildiği gibi, özel olarak “**bir locanın düzeni**”nden de söz edilebilir.

Bireysel düzen ise, tek tek her bir masonun düzenidir.

Bu iki tür düzen dönüşümlü olarak birbirlerine bağlıdır. Bir obediya

Bünyesinde düzensiz localar bulunan bir obediya

BİREYSEL DÜZEN

Bir masonun düzenli sayılabilmesi için, şu koşullardan her birine uyar durumda bulunması gerekir:

1. Bir masonun taşıması gereken temel bireysel niteliklere sahip olması.
2. Masonluğa düzenli bir locada, yöntemine uygun bir törenle alınmış bulunması. Masonluğa girişi “düzensiz” olarak nitelenen bir locada ya da yöntemine uymayan bir törenle gerçekleşmişse, düzenli bir locada ya yeni baştan Masonluğa girmesi ya da “**iyileştirme**” denilen bir yöntemle düzenli olmasını engelleyen noksanlarının giderilmiş olması.
3. Düzenli bir locanın, bireysel yükümlülüklerini aksatmayan bir üyesi olması yani locasının toplantılarına katılmakta ve ödentilerini de yöntemi uyarınca belirtilen süreler içinde yerine getirmekte olması.

4. Masonluğun amaçlarına, ilkelerine, töresine, üyesi olduğu obediyanın kurallarına aykırı birtakım tutum ve davranışları nedeniyle Masonluktan uzaklaştırılmış ya da kendi isteğiyle ayrılmış (*istifa etmiş*) olmaması.
5. Yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle üyesi olduğu mason örgütü tarafından düzensiz ilân edilmiş olmaması.

Bireysel düzenin bu koşullarından bazıları yoruma ve farklı benimseyişlere açıktır.

Bunlardan en önemlisi, “mason nitelikleri” ile ilgilidir. Bu konuda öncelikle **“özgür ve iyi ahlâklı kişi olmak”** gözetilir.

“İyi ahlâk” konusu, yerel ve toplumsal töreler ile bunlardan kaynaklanan değer yargılarından etkilenir ama üzerinde uyuşmaya varılabilir. “Özgürlük” konusu ise farklı yorumlara çok açıktır; nasıl bir özgürlükten söz edildiğinin belirtilmesi gerekir.

18. yüzyıl ve öncesinde yalnızca nesnel bir anlamda değerlendirilen **“bireysel özgürlük”** kavramı, sonradan değişikliğe uğramış, çeşitli evrelerden geçerek “zihinsel özgürlük” ve “ekonomik bağımsızlık” kavramlarının birleşimi olmaya dönüşmüştür. Ancak birçok mason kuruluşu, bir masonun düzenli sayılabilmesi için bu kadarını yetersiz görür. (Bu konuda bazı mason örgütlerince öngörülen birtakım ek koşullar vardır.)

* * *

Düzensiz sayılan bir locada Masonluğa alınmış olan bir kişinin “düzenli bir mason” olarak kabul edilmeyişini doğal karşılamak gerekir.

Bu doğaldır ama bu durumdaki bir masonun yeni baştan Masonluğa giriş töreninden geçirilmesi, önceden görmüş ve yaşamış olduğu belirgin süreç ve deneyimi, arada farklar varsa bile aşağı yukarı bir kez daha izlemek zorunda bırakılması, ne akıl ve mantığa ne de Masonlukta çok önem verilen diğer töresel ilkelere sığar. (Buna karşın birçok yerde böylesi uygulanmaktadır.)

Törenler arasında ne kadar çok fark olursa olsun, benzerlikler farklardan çoktur. Bu nedenle, bazı mason kuruluşları, ritüel karşılaştırması yapmayı daha kolay ve daha uygun bulur. Kendilerince düzensiz sayılan örgütün uyguladığı ritüellerin hangi bölümleri kendilerine göre belirgin ve önemli noksanlık ya da yanlışlıklar içeriyorsa, ilgili törenin sadece o bölümlerini yeniden uygular, böylece eksiği giderirler. Bunu sadece Masonluğa giriş töreni için değil, sonraki dereceler için de yaparlar. Bu uygulamaya **“iyileştirme”** denmektedir.

«Birbirlerini düzenli olarak tanıyan mason örgütlerinin ritüelleri birbirlerinin tıpa tıp aynı mıdır?»

Hayır!... Fakat birbirlerini düzenli olarak tanıyan mason örgütleri için aradaki farklar doğaldır ya da kabul edilebilir, toleransla karşılanabilir. Dolayısıyla bunların üzerinde durulmaz. Düzensiz olduğu öngörülen bir mason örgütü için ise bu farklar çok önemsenir, kabul edilemez ve yanlış bulunur.

Bu tutum akıl ve mantık dışı sayılabilir ama bu bağlamda öncelikli tutulan akıl ve mantık değildir; asıl önemsenen etken, uygulamalardaki ritüelik farklar değil, düzen kavramındaki uyuşmazlıktır.

Bireysel düzenin asıl önemli aşaması, Masonluğa girişte değil, bundan sonradır. Masonluğa girişinde ilgili obediyanın görüşünce düzenli olan bir mason, sonradan düzenini yitirip düzensiz duruma düşebilir.

Böyle bir olgu, üyesi olduğu locanın ya da doğrudan obediyanın düzenini yitirmesinden ileri gelebilir. Bu durumda o masonun düzenli bir locaya üye olarak bireysel düzenini yeniden sağlaması olanağı vardır.

Fakat çoğu kez bir mason bireysel düzenini kendi kendisine yitirir ya da yükümlülüklerini gerektiğinde yerine getirmede için düzensiz sayılmasına karar verilir.

Şu halde bireysel düzenin korunması, öncelikle her masonun kendi elindedir.

Bunun için iki şey yapması gerekir: Biri Masonluğun töresine uymak, diğeri yükümlülüklerini yerine getirmektir.

Ritüel, herhangi bir masonik birimin oturumlarının açılış ve kapanışlarında, derecelerinin verilmesinde, diğeri bazı özel oturumlarının uygulanmasında, birtakım öğretim öğelerini de içeren bir törenin akışıdır.

Aynı birimin yürüttüğü yönetsel işlemleri, hiyerarşik uygulamaları ve protokolü de içeren geleneksel yapıp etmeler ise, ilgili birimin “çalışma yöntemi”dir. Ancak bazı mason kuruluşları böyle bir ayırım yapmaz ve çalışma yöntemlerini de ritüel sayar. Bu bağlamda bir sorun yoktur; tanım farkı vardır.

LOCANIN DÜZENİ

Bir locanın düzenli olabilmesi bakımından ilk koşul, kuruluşunun yöntemine uygun olarak yapılmasıdır.

Hiçbir mason örgütü bu genel ve soyut anlatıma karşı çıkmaz.

Fakat burada söz konusu olan “yöntem” açıklanınca, bunun bir de ne ya da nasıl olması gerektiği ortaya konulunca iş değişir. Dolayısıyla kimilerine göre yöntemine uygun olan bir kuruluş, başkalarına göre yöntemine aykırıdır.

Bir locanın kuruluşunda uygulanması gereken yöntemin ilk aşaması, her mason örgütüne benimsenir: Yeni bir locayı daha önce düzenli bir locada “üstat” derecesini almış olan en az 7 kardeşin bir araya gelerek kurmuş olması gerekir.

Bazı mason kuruluşlarına göre, bu kurala uyulması yeni bir locanın düzenini sağlamaya yeter. Diğerleri, kendi tüzük ya da yönetmeliklerinde bu kuralı benimsemekle birlikte, bunu daha açık ve ayrıntılı bir şekilde belirtmiş hatta ağırlaştırmış ve buna birtakım koşullar eklemişlerdir.

Öngörülen diğer koşulları sonraya bırakalım...

“Üstat derecesindeki 7 mason bir araya gelip yeni bir loca kurabilirler.” denilecek olursa, kimileri şöyle bir sorunun yanıtını arar: *«Peki ama bir locada en az on, hatta daha çok görevli var. Eksikler ne olacak? Boş bir loca düzenli çalışmalar yapabilir mi?»*

Geleneksel olarak bir loca, tüm görevlilerinden kimisi olmasa da çalışabilir. Şu deyiş, hemen her mason örgütünde geçerli sayılır: **“Bir locayı üçler yönetir, beşler aydınlatır, yediler bütünler.”**

Üçler, Loca üstadı ile iki nazır, beşler onlara eklenen iki belli görevli, yediler hepsine iki görevli daha eklenmesidir. Böylece, ilk yedi görevlisi hazır olan bir loca bütünlenmiş sayılır ve toplantı yapabilir.

Bazı mason örgütlerine göre; herhangi bir loca, kuruluşundan hemen sonra hatta kuruluşu sırasında, düzenli bir büyük locadan **patent** (*kuruluş belgesi, berat*) almak zorundadır.

Bunun anlamı şöyledir: Bir locanın düzenli olması için düzenli bir obediyanşa bağlı olmalıdır.

Diğerlerine göre ise, bir locanın düzenli olabilmesi için ille de bir obediyanşa bağlı olması gerekmez. Localar, hiçbir obediyanşa bağlanmaksızın, “bağımsız” olarak da çalışabilir. Spekülâtif Masonluğun tarihçesinde buna çok rastlanmıştır. Ancak bu tür localar, Masonlukta “bağımsız loca” diye bir olguyu benimsemeyen obediyanşlar tarafından düzensiz sayılmıştır.

Nitekim Operatif Masonluk dönemindeki kural ve yöntemlere bakılacak olursa geleneksel kural şöyledir: *“Her loca kendi başına kurulur ve bağımsız olarak çalışır. Bir ülkedeki locaların ileri gelenleri, ortak sorunlarını görüşmek, bilgi alış verişi yapmak için zaman zaman toplanabilir. Fakat locaları bir araya getiren, aynı çatı altında toplayan bir örgüt oluşturulamaz.”*

Bu açıdan bakıldığında, Spekülâtif Masonluğun ilk örgütü olan Londra Büyük Locası’nın kurulması, geleneksel yönetime aykırıdır. Londra Büyük Locası’nın sadece kuruluş ve örgütlenme tarzı değil, daha birçok özelliği Operatif Masonlukta öteden beri benimsenmiş yöntemlere aykırıdır. Fakat bu aykırılık, Spekülâtif Masonluğun değil, Operatif Masonluğun geleneksel yöntemlerine göredir.

Böyle olunca, kimilerinin aklına şöyle bir soru takılabilir: *«Mademki öyledir; nasıl oluyor da bazı mason örgütlerince Operatif Masonluk döneminden kalma geleneklerin hiç değiştirilmeksizin olduğu gibi korunarak bunlara uyulması gerektiği savunuluyor?»*

Bu, yanıtlanması olanaklı fakat pek kolay olmayan bir sorudur. Bunun için, 18. yüzyılın ilk çeyreğindeki İngiliz Masonluğu ile aynı yüzyıl içinde Masonluğun bir yandan İngiltere’deki, diğer yandan Kıta Avrupası’ndaki gelişimini, sonra da “**Anglosakson Masonluğu**” olarak anılan sistemin tarihsel oluşumunu incelemek gerekir.

Şunu da belirtelim: 18. yüzyılın ilk çeyreğindeki İngiliz Masonluğu ile günümüzdeki Anglosakson Masonluğu’nu aynı kefeye koymak doğru olmaz. Hatta Anglosakson Masonluğu’na karşıt bir kanat olarak nitelenebilecek Liberal Masonluğun, Londra Büyük Locası’nın ortaya koymuş olduğu kural, ilke ve yöntemlere Anglosakson Masonluğu’ndan daha yakın olduğu bile söylenebilir.

Bir de şu soru var: *«Operatif Masonluk döneminde localar neden bir araya gelerek çağımızdaki obediyanşlara benzer örgütler oluşturmamış?»*

Yapmak isterlerdi ama buna izin verilmemiş; böyle bir eğilime bile olanak tanınmamış... Korkulmuş!... Ortaçağ öncesinde Roma İmparatorluğu’ndaki meslek ve sanat kuruluşları olan **Kolejler**’in, (Collegia) kendi aralarındaki kardeşlik bağları ile nasıl bir güç oluşturdukları unutulmamış da ondan...

Yüzyıllar boyunca insanların kafası öylesine işlenmiş ki, geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatını yürüten masonlar bile localarının birbirlerinden ayrı, bağımsız çalışmasının en iyi ve en doğru yöntem olduğuna inanmış. Arada sırada meslekî sorunlarını görüşmek için bir araya gelmenin dışında bir ortak örgüt kurmanın yararlarını ileri sürmeye kalkışmamışlar bile. Kim bilir, belki bu da bir çıkar sorunu: *Ya egemen güçler üyelerinin özgürlük hakkını ortadan kaldırırsa!*

Bu, 17. yüzyıl ortalarına, ekonomik sıkıntılarla karşılaşmaya başlamalarına kadar böyle sürmüştü. Ondan sonra, günümüzdeki meslek odalarına, özellikle sendikalara benzer birtakım örgütlenmeler gizliden gizliye başlarken, birçokları bu gibi girişimleri olumlu karşılamak bir yana dursun, yüzyıllarca korunmuş olan töreye aykırı bulmuş.

Konumuza, Spekülatif Masonluğa, locaların düzenine dönelim...

Bir locanın düzenli olabilmesi için, kuruluşu sırasında hangi koşulları sağlaması gerekiyorsa, bu koşulları kuruluşundan sonra da koruması gerekir. Bu açıdan bakıldığında; eğer bir loca üstat derecesindeki en az 7 masonun bir araya gelmesiyle kurulabiliyorsa, bundan sonra da sürekli olarak üyeleri arasında üstat derecesinde en az 7 mason bulunmalıdır.

«Bu ne demektir?... Diyelim ki bir locanın üyeleri arasında üstat derecesinde 7 mason vardır ama bunların kimisi toplantılara gelmemekte, çalışmalara katılmamaktadır. Bu durumdaki bir loca da düzenli sayılır mı?»

Hayır! Çünkü üstat derecesindeki 7 mason bulunmadıkça loca toplantısı yapılamaz.

«Bu durum ne zamana kadar böyle sürebilir?... Mason locaları toplantı yaparak çalıştıklarına göre, bunu gerçekleştiremeyen bir loca düzenli sayılır mı?»

Zaten bir locanın üstat derecesindeki üyelerinin sayısının aslında daha çok olmasının gerekmesi de bundandır. Eskiden bir mason, bulunduğu koşullar her ne ve her nasıl olursa olsun, locasının her toplantısına mutlaka katılmış. Fakat günümüzün koşulları altında bir masonun tüm toplantılara katılma olanağı bulunmayabilir. Üyeleri arasında topu topu 7 üstat bulunan bir loca, birinin herhangi bir nedenle gelememesi durumunda toplantısını yapamaz. Diyelim ki bir toplantı yapılamaz. Ancak bu durum böyle sürerse, üyelerinden kalfa derecesinde bulunanların üstat derecesine yükselmelerini de sağlayamaz.

Uzun süre toplantı yapamayan bir loca düzenini yitirir ve kapanır. Locanın üstat derecesinde bulunan üyelerinin sayısı çok daha fazla olmalıdır ki üyelerden kimilerinin toplantıya katılamamaları durumunda bile “üstat derecesindeki en az 7 mason” koşulu sağlanabilsin; gerektiğinde derece artırımı yapılarak “kalfa” derecesindekiler üstat derecesine yükseltilebilsin.

* * *

Çoğu obediyanlar, yeni bir locanın kurulabilmesini birtakım ek koşullara bağlamıştır. Bu ek koşullar, yeni bir loca kurmak isteyenlerin bu girişimlerini güçleştirmeyi değil, olumsuz olasılıkları da göz önüne alarak kurulacak olan yeni locanın geleceğini güvenceye bağlamayı amaçlar.

Bu tür ek koşullar arasında, sadece nicelik bakımından değil, nitelik bakımından da “üstat derecesindeki 7 mason” koşulunun yeterli sayılmaması söz konusudur. Obediyanın tüzüklerinde, üstat derecesindeki masonlardan kimilerinin bu dereceyi en azından belli bir süre önce almış olmaları öngörülür.

Kuruluş ve toplantı yapabilme koşulunun böyle kurallarla zorlaştırılması, locanın düzeninin sadece nicelik bakımından değil, nitelik bakımından da baştan korunması amacını taşır. Çünkü böylece derecenin ve sayının yanı sıra **deneyim** ve **locaya sahip çıkma** olguları da önemli etkenler olarak gözetilmektedir. Bir locada ne kadar çok bilgili ve deneyimli mason bulunursa, üyeleri localarını ne kadar çok sahiplenirse, çalışmalarında düzen ve başarı şansı o kadar artar.

* * *

«İster kuruluş aşamasında isterse yıllarca önce kurulmuş olsun, bir loca bağlı olduğu obediyanın tüzüklerinde gerekli görülen koşulları sağlıyorsa mutlaka düzenli sayılır mı?»

Bir locanın düzenli olabilmesi için Masonluğun amaçlarına uygun, bağlı olduğu obediyansta benimsenmiş ilkeleri gözeterek çalışması gerekir. Üstelik her loca sadece tüzüklere ve ilkelere değil, obediyanın “Genel Kurul”, “Büyük Kurul”, “Yönetim Kurulu”, “Büyük Görevliler Kurulu” gibi adlarla anılan yetkili kurullarının kararlarına da uymalıdır.

Bu bağlamda **“Masonluğun benimsenmiş ilkelerini gözeterek”** sözü çok önemlidir. Bu deyişi soyut olarak bırakmamak, belirgin olarak bunların neler olduğunu açıklamak gerekir.

Yeryüzündeki obediyanların tümü Masonluğu aynı şekilde anlamakta değildir.

Dolayısıyla benimsedikleri ilkeler de farklıdır.

Eğer birinin benimsediği ilkeler bir diğerininkilerle yeterli ölçüde uyuşmakta değilse, birine bağlı localar diğeri tarafından düzensiz sayılabilir.

Bu olgunun en belirgin örneği, Liberal Masonluk anlayışını benimseyen bir obediyan ile Anglosakson Masonluğu topluluğuna bağlı bir obediyan arasında görülür.

Anglosakson Masonluğu topluluğunda, bir locanın düzenli sayılabilmesi için ya doğrudan İngiltere Birleşik Büyük Locası’ndan ya da bu büyük loca tarafından düzenli olarak tanınmış bir başka büyük locadan patent almış olmak zorunludur. Üstat derecesindeki yeterli sayıda ve nitelikte masonun bir araya gelerek kurduğu her loca hemen düzenli sayılmaz. Her isteyen kendi başına bir mason locası kuramaz. Bu işin bir yolu, yöntemi vardır. Bu yola ve yönetime uymaksızın oluşturulmuş bir topluluk, belirli kurallara uymaz, belirli koşulları sağlamazsa, düzenli olması bir yana dursun, bir “mason locası” bile sayılmaz. Bir mason locası olması için İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın **“Tanıma Koşulları”**na uyması gerekir.

Aslında, Anglosakson Masonluğu’nda “bağımsız loca” diye bir olgu geçerli sayılmadığı, her locanın düzenli olabilmesi için mutlaka bir büyük locaya bağlı olması gerekli görüldüğü için, İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın tanıma koşulları da localar için değil, obediyanlar için geçerlidir.

* * *

Demek oluyor ki bir loca ya kendi kendine düzenli olduğunu savunur ya da bağlı olduğu obediyansta düzenli olduğu kabul edilir.

Fakat bir obediyansta düzenli olduğu benimsenen bir loca, bir başka obediyanın benimsediği kurallar ve ilkeler uyarınca düzensiz sayılabilir.

Böyle bir durumda, elbette o locanın bağlı olduğu obediyan da düzensiz sayılacaktır. Çünkü düzenli olan hiçbir obediyansta düzensiz bir loca bulunamaz. Bu bakımdan obediyan ve locaları birbirlerine sıkıca bağlıdır.

Şu halde locanın düzenini bir yana bırakıp obediyanın düzeni konusuna bakmalıyız.

OBEDİYANSIN DÜZENİ

Özellikle 20. yüzyılda, bazı obediyanlar, düzenli olarak tanınabilmek için doğrudan İngiltere Birleşik Büyük Locası’na ya da Anglosakson Masonluğu topluluğunda yer alan bir diğer obediyanı başvurup, tanışma dileğinde olduğunu bildirmiştir. Bunlara verilen yanıt açık ve kesindir: **«İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın tanıma koşullarına tümüyle uyuyor musunuz?»**

Yanıt belki böyle verilmez, birtakım sorular yöneltir, başvuruda bulunan obediyanın tüzükleri, localarda uygulanan çalışma yöntemleri ile ritüeller istenir. Amaç, başvuruda bulunan obediyanın İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın tanıma koşullarına tam olarak uyup uymadığını saptamaktır.

Başvuran obediyanın yazılı açıklamaları ve belgeleri incelendiğinde, söz konusu tanıma koşulları bakımından niteliğinin uygun olmadığı görülürse, olumsuz yanıt verilir. Hiç yanıt verilmeyebilir de... Ancak bu yöntem sadece Anglosakson Masonluğu topluluğunda uygulanır.

Yazılı açıklamalar ve belgeler, başvuran obediyanın tanıma koşullarına göre tanınabileceğini gösteriyorsa, çalışmalarının yerinde incelenmesine geçilir. Bu inceleme sonucu da olumlu ise, tanıma işlemi uygulanır. Bunun için Anglosakson Masonluğu'na özgü bir tören yapılması gerekir.

Sakin yanlış anlaşılmasın... Bir obediyanın düzenli olarak tanınmak ve ilişki kurmak üzere başvuran bir diğer obediyanı böylesine bir incelemeden geçişi salt Anglosakson Masonluğu topluluğuna özgü değildir. Bu yöntem Liberal Masonluk kanadında da uygulanır. Aradaki fark İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın tanıma koşullarının değil, kendi ilkelerinin gözetilmekte oluşudur.

* * *

Yeryüzündeki obediyanlar, en yaygın olarak **“büyük loca”** tarzında çalışır. Bu nedenle, şimdilik “büyük loca” terimiyle “obediyan” terimini eş anlamlı gibi düşünelim.

Bir büyük locanın düzenli olabilmesi için, onu **en az üç locanın kurmuş olması** gerekir. Bu localar, bir araya gelerek oluşturdukları ortak örgütü, bağımsız bir masonik otorite olarak benimseyip ona bağlandıklarında, OBEDİYANS doğar.

Bundan sonra bir obediyan, bünyesindeki düzenli locaların sayısı üçün altına düşmediği sürece, çalışmalarını da Masonluğun amaçlarına, ilkelerine ve yasalarına uygun olarak sürdürürse düzenini korur.

Genelde mason obediyanları, -özellikle çok gelişmemiş olanlar- “düzenli” bir masonik örgüt olduklarını kanıtlama konusunda hayli duyarlıdır. Bunun için de her obediyan, kuruluşunu sağlar sağlamaz kendinden önce var olan diğer bazı obediyanlara başvurarak, **“tanışma ve düzenli bir obediyan olarak tanınma”** dileğinde bulunur.

Bu girişiminin olumlu karşılanması, en azından o iki obediyanın karşılıklı olarak birbirlerini düzenli mason kuruluşları olarak tanıdıklarını gösterir.

Çoğu mason obediyanları bu “tanışma”yı, öncelikle kendi düzenlerinin daha yaygın bir biçimde kanıtlanmış olmasını gösterebilmek için ister. Çünkü Masonluk evrenseldir; hiçbir obediyan, çalışmalarını kendi kabuğunun içine kapanık olarak sürdürmek istemez.

Birbirleriyle tanışma içinde olan obediyanlar, öncelikle “DÜZEN” kavramı üzerinde hemen hemen aynı görüşte olanlardır.

Nitekim bu kavram üzerinde tam bir uyuşma sağlanamaması nedeniyle, Dünya Masonluğu kendi içinde bölünmeler, gruplaşmalar sergilemiş ve sergilemektedir. Aynı ülkede hatta aynı kentte bile, örgütsel düzen kuralları bakımından birbirlerinden farklı benimseyişleri olan, birbirlerini “düzensiz” sayan obediyanlar vardır.

Masonluğun tarihçesini ve örgütlenme sistemini özellikle incelemeksizin, salt evrensel amaçlarına ve temel ilkelerine bakılırsa, böylesine bölünmeler anlamsız hatta Masonluğun erekleriyle çelişkili bulunabilir. Bu da Masonluğun sadece birtakım amaçlardan ve ilkelerden oluşmamakta olduğunu gösterir. Örgütlenme sistemi de gelenekler ve çalışmalarda kullanılan ritüeller de Masonlukta en az

amaçlar ve ilkeler kadar önemli bir yer tutar. Nitekim **Masonluğun Etiketi** de kurallar, gelenekler ve diğer yöntemlerin incelikleriyle oluşur.

Bunlar böyle olunca, Masonluktaki etiketin de bir mason kuruluşundan diğerine bazı farklılıklar göstermekte oluşunu doğal karşılamak gerekir. Çünkü etiket, düzenden soyutlanamaz. Ancak, çeşitli mason kuruluşlarınca düzenin farklı şekillerde tanımlanması ya da “düzen” kavramından anlaşılanın farklı olması, ister istemez etiketin de farklı oluşuyla sonuçlanmaktadır.

TANIMA KOŞULLARI

Anglosakson Masonluğu’nda, bir obediyanın düzenli sayılabilmesi için ek koşullar getirilmiş olduğuna daha önce değinmiştik. İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın 1929 yılında bu konuda yayımlanmış olduğu ve Tanıma Koşulları (*Conditions of Recognition*) başlığını taşıyan ünlü bildirgesinde, öncelikle “**kökenin düzenli olması gerektiği**” belirtilmiştir.

Bunun anlamı şöyledir: Bir büyük locanın düzenli sayılabilmesi için, kaynağını doğrudan ya da dolaylı olarak İngiltere Birleşik Büyük Locası’na bağlı bir locadan almış ya da sonradan düzen kazanarak “tanınmış” olması gerekir.

Buna uymayan, dolayısıyla da İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından tanınmayan tüm örgütler, Anglosakson Masonluğu topluluğunda, masonik bakımdan “düzensiz” olarak nitelenir.

İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın bir başka büyük locayı düzenli olarak tanıyıp dostluk ilişkileri kurabilmesi için ileri sürdüğü koşullar bu kadarla kalmaz. Daha sonra üzerinde açıklamalar yapılmış olmakla birlikte, günümüzde de geçerliliği süren 1929 tarihli bildirmede 8 temel koşul yer almıştır.

Bu koşullar özetle şöyledir:

1. Büyük locanın yasal olarak gereğince **tanınmış** bir büyük loca veya düzenli bir şekilde oluşturulmuş en az üç loca tarafından kurulmuş olması;
2. **Evrenin Ulu Mimarı**’na ve onun **vahiy** yoluyla iletilmiş dileğine inanmanın, üyelik için zorunlu bir koşul olması;
3. Tüm üyelerin, Masonluğa girerken **Kutsal Kitap** üzerine el basarak ya da gözlerini ona bağlayarak ant içmeleri;
4. Localara yalnızca **erkek** üye alınması; karma localar ya da kadınları da üyeliğe kabul eden kuruluşlar ile hiçbir masonik ilişkide bulunmaması;
5. Büyük locanın, **simgesel dereceler** üzerinde tek ve tartışmasız otoritesi bulunan, sorumlu, bağımsız ve öz yönetimli bir organizasyonunun olması ve bu otoriteyi her ne şekilde olursa olsun bir başka güç ile paylaşmaması;
6. **Masonluğun Üç Büyük Işığı**’nın (*Kutsal Yasa Kitabı, Gönye ve Pergel*), büyük loca ve ona bağlı localar çalışırken, mutlaka bulundurulması;
7. Localarda **din** ve **politika** konuları üzerinde görüşme yapılmasının kesinlikle yasaklanması;
8. **Eski Landmarklar**’ın ilkelerine, geleneklere ve “**zanaat**”ın uygulamalarına kesinlikle uyulması.

Bu koşullardan bazıısı açık seçiktir; herhangi bir yorum gerektirmez ve denilmek istenenden farklı bir şekilde anlaşılamaz.

Bazısı açıklanmayı gerektirir. Bazısının üzerinde de yorum yapılabilir.

Durum böyle olunca, İngiltere Birleşik Büyük Locası, 1932 yılında bir bildirge daha yayımlamış ve bu koşullardan bazılarıyla ne denilmek istendiğini açığa kavuşturmuştur.

1932 Tarihinde Yapılan Açıklama

İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın 1932 yılında yapmış olduğu açıklama özetle şöyledir:

1. Bir büyük locanın düzenli olabilmesi için, o büyük locada yöntemine uygun bir şekilde **konsekrasyon** töreninin yapılması gerekir. [2]

Eğer bir büyük locanın kuruluşu doğrudan İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından yapılırsa bu tören de gerçekleştirilir. Fakat bir büyük loca en az üç locanın bir araya gelmeleriyle oluşmuş ve kuruluşu doğrudan İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından yapılmamışsa, bu büyük locanın “düzenli” olarak tanınabilmesi için konsekrasyon töreninin uygulanması gereklidir.

2. İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından “Evrenin Ulu Mimarı” terimiyle anlatılmak istenen kavram, tüm insanların babası olan, yaratıcı, düzenleyici, yönetici ve denetleyici, tek ve **Ulu Tanrı, Yüksek Varlık**'tır. Onun vahiy yoluyla insanlara iletmiş olduklarına, yani Kutsal Kitaplar'a inanmak, mason olabilmek için zorunludur. Bu bağlamda, “**ruhun ölümsüzlüğü**”ne inanmak da zorunludur.[3]

Düzenli büyük localar, bu zorunlulukları gözetip sağlamakla yükümlüdür.

3. Bir büyük loca, kendi örgütünde bağımsız ve egemen bir otorite olmalıdır. Bu otoritesini başka hiçbir kuruluşla, özellikle bir yüksek konsey (*yüksek şûra/süprem konsey*) ile paylaşamaz.

Bir diğer deyişle, Masonluğun “ileri ya da yüksek dereceler” olarak anılan derecelerinde çalışan ve kendilerine bağılı birimleri yöneten birtakım örgütler, hiçbir suretle bir büyük locanın egemenliği altında simgesel derecelerde çalışan locaları yönetemez. Büyük locayı da kendi kanatları altına alamaz. Böyle bir olguyu benimseyen bir büyük loca düzenli sayılamaz. [4]

4. “Masonluğun Üç Büyük Işığı (Nuru) olarak nitelenen “Kutsal Yasa Kitabı, Gönye ve Pergel”, her oturumda mutlaka bulunmalıdır. Bunlardan herhangi birini bulundurmeyen bir mason örgütü düzenli sayılamaz. [5]

[2] Konsekrasyon (Consecration), Hristiyanlıktan esinlenmeli, fakat dinsel olmaktan çok simgesel nitelik taşıyan bir tür kutsamadır. Masonlukta 19. yüzyıl başında ortaya çıkarılmıştır ve sadece Anglosakson Masonluğu topluluğunda uygulanır. Kendine özgü bir ritüelik töreni vardır. Bu törende bir yandan İncil'den ilâhîler okunurken, diğer yandan da törenin yapıldığı yere **tahıl** (buğday), **şarap ve zeytinyağı** serpilir. Tahılın “*ilâhî iyilik*”, şarabın “*neşe ve mutluluk*”, zeytinyağının da “*huzur ve bereket*” kavramlarını simgelediği benimsenir.

[3] Ruhun ölümsüzlüğüne inanmak zorunluluğu 1929 tarihli özgün bildirgede yoktur. 1932 tarihli açıklamada belirtilmiştir. Fakat İngiltere Birleşik Büyük Locası, yakın geçmişimizde yayınladığı bir bildirgeyle bu zorunluluğu kaldırmıştır. Bunu daha önce benimsemiş olan bazı obediyanlar, tutumlarında değişiklik yapmamıştır.

[4] Liberal Masonluk kanadında yer alan obediyanlardan çoğu İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın Tanıma Koşulları'nı, bir obediyanın düzenli olabilmesi için zorunlu saymaz ve kabul etmez.

Fakat 5. maddede geçen kuralı benimser. Bununla birlikte özellikle Liberal Masonluk kanadında simgesel dereceler ile yüksek dereceleri bir bütün olarak uygulayan kuruluşlar da vardır.

[5] Bu koşul, Fransa Büyük Doğusu (*Grand Orient de France*) başta olmak üzere bazı mason obediyanlarının 19. yüzyılın ikinci yarısında kendi kurullarında aldıkları karar ve tüzüklerinde yaptıkları değişikliklerle, çalışma yöntemlerinden “Evrenin Ulu Mimarı” kavramını çıkarmaları ve toplantılarını düzenledikleri yerlerden “Kutsal Kitaplar”ı kaldırmaları üzerine ortaya konulmuştur. Bu bağlamda bir boş sayfalı bir simgesel kitap da “Kutsal Yasa Kitabı” sayılmaz.

Din ve politika konuları üzerinde konuşmalar yapılmasının yasak olması, birçok obediyansta değişik şekillerde yorumlanabilmektedir.[6]

İngiltere Birleşik Büyük Locası 1938 yılında İskoçya Büyük Locası ve İrlanda Büyük Locası ile ortaklaşa yayımladığı bir diğer bildirmede, şöyle bir açıklama yapmıştır:

- a) Mason kuruluşları, politik konu ve olaylar üzerine görüş belirtmez ve açıklamalarda bulunamaz;
- b) Uluslararası nitelikte birtakım kuruluşlar oluşturulması ve toplantılar yapılması, Masonluğun temellerine aykırıdır.

Fakat bu, temel amaçlarından biri “**gerçekleri araştırmak**” olan bir mason kuruluşunda, tarih boyunca insanlığı büyük ölçüde etkilemiş “din” ve “politika” konularında yansız bir tutumla ve bilimsel yöntemle incelemeler ve görüşmeler yapılmasına engel değildir.

Nitekim birçok mason örgütü, özellikle İngiltere Birleşik Büyük Locası’nın “dış politika” bakımından ve ülkenin ulusal yararlarının gözetilmesi konusunda Masonluğu açıkça kullanmış olduğunu da göz önünde tutarak, bu koşulu böyle değerlendirmiş ve uygulamışlardır.

LANDMARKLAR

Bir yanlış anlamaya yol açmamak bakımından önce şunu açıkça belirtmeliyiz: Landmark kavramını Masonluğa sokan İngiltere Birleşik Büyük Locası değildir.

Bu kavram ilk kez 1720 yılında Londra Büyük Locası’nda kullanılmıştır. Londra Büyük Locası, Masonluğun Temel Yasası’nı yeniden hazırlarken, tasarılar bir türlü genel kurulun onayından geçirilememekteydi. Büyük Üstat **George Payne** karşılaşılan sorunlara pratik çözümler sağlamak için bir tüzük tasarısı hazırladı. Büyük Loca Genel Kurulu, bunu bir “yasa” olmayıp yalnızca yasalara uyan bir “tüzük” olduğu için onayladı. Bu tüzük, üç yıl sonra onaylanan Temel Yasa’ya eklendi. İşte bu tüzüğün son maddesinde “**Masonluğun eski geleneklerine ve Landmarklar’a uyulacaktır.**” diye bir söz geçer.

İngilizce bir terim olan “Landmark”, Türkçedeki sözlük anlamı bakımından “arazi işareti” demektir. Eskiden, bir arazinin sınırlarını belirlemek için köşelere, ayrıca gerekiyorsa bazı ara noktalara, yeri kolaylıkla değiştirilemeyecek iri taşlar yerleştirilirdi. Bunların her biri iyice toprağa gömülür, yerlerinden oynatılmaları engellenirdi. Bunlar yapay noktalardır. Bir de doğal olanları vardır. Bunlar da bir tepe, yerinden oynatılamayacak kadar iri bir kaya gibi şeylerdir. Bu ünlü bir bina ya da benzeri bir yapıt da olabilir. **Landmark** denilen işte budur. Bir arazinin sınırlarının değişmez ve değiştirilemez olmasını sağlar. Bu, landmark sözcüğünün somut ve nesnel anlamıdır.

Aynı terim, soyut ve öznel bir anlamda da kullanılır. Bunun Türkçedeki karşılığı ise “temel kural” ya da “öncelikli ilke” olarak verilebilir.

Bazı mason kuruluşları, landmarkların Masonluğu oluşturan öğelerin başında geldiğini savunur. Buna karşılık bazıları da Çağdaş Masonlukta “landmark” diye bir şeyin varlığını bile yadsır, evrimsel bir nitelik taşıyan Masonlukta hiçbir “landmark” olamayacağını ileri sürerler.

[6] Burada asıl sorun, bir mason locasının ve bir obediyanın politikaya karışmaması ve localarda kardeşlerin birbirlerini incitebilecekleri nitelikte dinsel ve politik konular üzerinde tartışmaya girişmemelerinin sağlanmasıdır.

Masonlukta landmarkları ikiye ayırabiliriz:

- a) **Örgütsel Düzen Landmarkları:** Bir obediyanın ve bu obediyanı bağlı locaların kuruluşuna, bunların yönetim ve çalışma şekillerine ilişkin kurallar.
- b) **Çalışmalara İlişkin Landmarklar:** Masonların ve mason birimlerinin uymaları ve uygulamaları gerekli görülen töresel ilkeler.

Masonlukta landmarkların zorunlu olduğunda birleşen kuruluşlar, nelerin birer “landmark” olduğu, nelerin olmadığı üzerinde tam bir uyuşmaya varamamıştır. Uyuşmazlıkların başında, landmarkların kökenine ilişkin sorun gelir. Kimisi landmarkların çok eskiden, yani Operatif Masonluk döneminden kalma olduğunu ileri sürer. Kimisi de “Operatif Masonluktan Spekülatif Masonluğa Geçiş Dönemi” sırasında oluşturulduğunu söyler.

Hepsi de Spekülatif Masonlukta uygulanması gerektiğinde birleşir.

Bu işin en doğrusu, birer “landmark” olarak ortaya konan kuralların ve ilkelerin, ne zaman ve nerede belirlenmiş olduklarının kesin bir şekilde bilinmediğidir.

Bunun ötesinde, Masonlukta landmarkların varlığını ve bunların korunarak uygulanmaları gerektiğini savunan hemen her mason örgütü, bunları kendi benimseyişlerine ve anlayışlarına göre tanımlamış, yorumlamış ve yürürlüğe koymuştur. Birbirlerini düzenli olarak tanıyan birçok obediyanın benimsediği landmarklar arasında bile benzerlikler kadar farklılıklar da vardır.

Eğer yeryüzündeki çeşitli mason örgütlerinin 19. yüzyıl ortalarından bu yana yayımlamış oldukları tüm “**Landmark Listeleri**” incelenip ortak noktaları alınırsa, Çağdaş Masonlukta geçerli sayılabilecek olsa olsa birkaç landmarktan söz edebilme olanağı doğar. Bunlar da zaten tüm mason kuruluşlarının, hangi kanatta olurlarsa olsunlar, Masonlukta benimsemekte oldukları ortak ilkeler ve kurallardır.

Landmarklar üzerinde uzun boylu durarak, mason kuruluşlarının bu konudaki yaklaşımlarını anlatmaya girişmek, bu çalışmanın kapsamı dışına çıkar.

Burada önemli olan şudur: *“Eğer bir mason kuruluşu, Masonluğun temel öğeleri olarak benimsediği birtakım ilkelerin ve kuralların ne şimdi ne de gelecekte herhangi bir değişime uğratılamayacağını ileri sürüyorsa; bu tutumu, o mason kuruluşunun esnekliğini ve gelişime elverişliliğini ortadan kaldırır; çağın gereklerine ayak uydurabilmesini engeller.”*

Buna karşılık bazı mason kuruluşları, Masonlukta landmarkları bir “**simgesel kavram**” olarak benimseyip, şimdilik geçerli ve yürürlükte olduklarını ama değişime uğrayabileceklerini kabul etmişlerdir. Bu yaklaşım, “landmark” kavramının, oldukça farklı bir şekilde tanımlanması demektir.

Eğer birer “landmark” olduğu söylenen ilkeler ve yöntemler gerçekten de eskiden kalma ise, çağdaş ilkelere ve yöntemlere de sırf bu kavramın geçerliğini yadsımış olmamak için “*Masonluğun Çağdaş Landmarkları*” diye bir yakıştırmada bulunmak gerekmez.

İsteyen, bir obediyanın ve bu obediyanı bağılı locaların kuruluşu ile bunların yönetim ve çalışma şekillerine ilişkin kuralları, locaların ve masonların uymaları gereken töresel ilkeleri “landmark” olarak nitelendirebilir. Önemli olan, her masonun düzenli olması, her birinin düzenli localarda çalışması, her obediyanın da düzenli localardan oluşmasıdır.

Dolayısıyla, Masonlukta landmark diye bir şey varsa, bu, etiket konusu ile yakından bağlantılıdır.

ETİKET

Etiket sözcüğünün Fransızca ve İngilizcedeki karşılığı “*etiquette*” şeklinde yazılıyor; okunuşu ise dilimizdeki yazılış gibi.

Bu sözcüğün Fransızca ve İngilizcedeki anlamının tam karşılığını Türkçede kullanılan tek bir sözcikle veremiyoruz. Sözlüklerde, “*teşrifat*”, “*adab-ı muaşeret*”, “*görgü*”, “*usul*” gibi karşılıklar görüyoruz. Fakat bunlar, “etiket”in anlamını tam olarak yansıtabilmek bakımından yetersiz kalıyor.

İlle de öz Türkçe olsun diye, zorlamayla ya da yapay olarak bir sözcük oluşturmaktansa, sözcüğün Batı dillerindeki okunuşunun Türkçeye dönüştürülmüş şeklini kullanmayı sürdürmek, ancak iyi bir şekilde tanımlamak daha elverişli bir yaklaşım olarak görünüyor.

Son zamanlarda dilimizde “etik” diye bir sözcüğün kullanımı âdeta moda oldu. Bu sözcük, “ahlâk” ile eş anlamlı gibi ama ahlâkın görelî özelliği göz ardı edilerek, herkes için geçerli ortak noktalarını tek bir sözcükle belirtmek için kullanılıyor. Dilimize Batı dillerinden dönüştürülüp alınmış ya da dil bilgisi bakımından tam ve iyi anlaşılamamış her sözcük gibi, bunun da yanlış kullanıldığı görülebiliyor.

Kuşkusuz “etiket” sözcüğü bir bakıma “etik” ile bağlantılıdır. Görgüyü, töreyi ve davranış kurallarını ahlâktan tümüyle soyutlayamayız.

Etiket, salt Masonluğa özgü bir kavram da değildir elbette... Her kurumun, her topluluğun, her mesleğin, her sanatın kendine göre, diğerlerinden farklı bir etiketi olabilir. Bizi ilgilendiren yalnızca Masonluktaki etikettir. Bu öyle önemlidir ki, “*Etiketi olmazsa Masonluk olmaz.*” bile denir.

Bununla birlikte, Masonluktaki etiketin, yer yer içinde yaşadığımız toplumdaki genel etiket ile örtüştüğü ya da toplumdaki genel etiketin Masonlukta da geçerli olduğunu görüyoruz.

Masonlukta yapılması ve yapılmasından sakınılması gereken birçok şey, toplumdakinin hemen hemen aynıdır. Öylesine ki, Masonluk ile hiçbir bağlantısı bulunmayan, Masonluk hakkında bilgisi bile olmayan hatta Masonluğa ve masonlara karşı olan bir kişiyle görüşürken, Masonluktaki etikete uygun birtakım davranış kuralları, görgü, tutum ve töre ile bağlantılı konular gündeme getirildiğinde, «*Elbette... Öyle olmalıdır.*» der.

Bunun nedeni, birçoklarının ileri sürdüğünün aksine, Masonluğun ve mason kuruluşlarının, içinde bulundukları toplumdan, birlikte yaşadıkları çevreden soyutlanmamış olmasıdır.

ETİKETİ NASIL ANLATMALI?

Masonlukta etiket kavramının neleri belirttiğini daha kapsamlı anlatabilmek için, aynı sözcüğün dilimize yerleşmiş güncel kullanımından bazı örnekler alarak benzeştirmeler yapalım:

Çarşıya çıktınız... Çoğu pazar ve mağazalarda satın alacağınız şeyin ya üstüne ya da yanına satış bedelini gösteren bir kâğıt ya da karton parçası konmuş olduğunu görürsünüz. Buna “etiket” denir.

Masonlukta sözü edilmekte olan etiket, bir malın satış bedelini gösteren levha ile aynı şey değildir ama bununla benzeştirilebilir. Çünkü etiket değeri yansıtır.

Değer, görelî bir kavramdır; “kime göre” olduğunun belirtilmesiyle bir anlam kazanır. Çarşıdaki asıl değer, satıcıya göre olan değil, alıcıya göre olandır. Başka türlü de söz konusu olabilir ama çoğu alıcı, satılan malı, konulan fiyatına değer bulursa alır.

Masonluktaki değer ise, ilgili mason kuruluşunun hem üyeleri olan masonların gözündeki hem tüm Dünya Masonluğu’nda “tuttuğu yer” bakımından olan görelî değeridir.

* * *

Sizce gerekli olan yazıları toplamış olduğunuz defterleriniz ya da dosyalarınız olabilir... Her birinin üzerine bir kâğıt parçası yapıştırır, içinde ne bulunduğunu kısaca belirtirsiniz. Bu küçük kâğıt parçasına “etiket” denir.

Masonlukta sözü edilen etiket, bir defterin ya da dosyanın üzerine yapıştırılan etiket ile aynı şey değildir ama bununla da benzeştirilebilir. Çünkü etiket, içeriğin göstergesidir.

Masonluktaki içerik ise, ilgili mason kuruluşunun hem “örgütsel düzeni”, hem “üyelerinin kimlikleri” hem de “çalışma yöntemleri ve bunların kapsamındaki öğretim ya da öğütlemelerin uygulamadaki başarısı” ile belirlenir.

* * *

Çoğu giysilerinizin iç yanında bir yere, terzinin ya da üreticinin adını, belki kumaşın türünü ve bu ürünün yapılmış olduğu yeri belirten bir parça dikilmiştir. Kullandığınız makine ve aygıtların da belirli bir yerinde, üreticinin adı ile birlikte önemli bazı özelliklerini gösteren ince bir metal ya da plâstik levha vardır. Bunlara da “etiket” denir.

Masonluktaki etiket, elbette bu tür etiketlerle aynı şey olamaz ama bunlarla da benzeştirilebilir. Çünkü etiket, niteliğin (*özellik ve kalitenin*) belirtisidir.

Masonluktaki nitelik, yapılan çalışmaların “amaçlara ve ilkelere uygunluğu”, masonlar arasındaki “uyum ve dayanışma”, amaçların gerçekleştirilebilmesi yolundaki “yararlılık düzeyi” ile kendini gösterir.

* * *

Yukarıdaki benzeştirmeleri birleştirirsek, etiketi, pek genel olarak şöyle tanımlayabiliriz: “**Değerin, içeriğin göstergesinin ve niteliğin ölçüsüyle belirtisinin birleşimi.**”

Masonlukta etiket, şöyle de tanımlanabilir: **Doğru olanı, yerinde, zamanında ve olması gerektiği gibi yapıp uygulamak.**

“Söz” de bu tanımlamanın kapsamına girer. “**Zamanında, yerinde ve gerektiği şekilde konuşmak**” da etiketin bir ögesidir.

Etiketi belirtmek üzere, bu sözcüğün yaklaşık eş anlamı Latince bir terimle **LEX NON SCRIPTA** (YAZILI OLMAYAN YASA) biçiminde de verilmektedir.

Etiketin bu karşılığı, Masonlukta locaların oturumlarında uyguladıkları çalışma yöntemlerinin ve ritüellerin bile yazılmadığı, yalnızca yasa ve tüzüklerin yazılı olduğu dönemlerde gerçekten de geçerli sayılabilirdi. Fakat günümüzde artık Masonluğun localarda uygulanan çalışma yöntemleri ve mason kuruluşlarının benimsedikleri gelenekler ile davranış kuralları ayrıntılı olarak yazılı hale getirilmektedir.

Masonlukta etiket, hem genel olarak tümüyle Masonluğun hem de özel olarak bir mason kuruluşunun hatta bireysel boyutta herhangi bir masonun, gerek masonik gerekse toplumsal bakımdan olan değerini, gücünü, saygınlığını, ne olduğunu ve ne olmadığını ortaya koyan bir kavramdır.

Masonlukta etikete çok önem verilmesinin hatta eğer etiketi olmazsa Masonluğun da olamayacağının ileri sürülmesinin gerekçesi de budur.

Masonlar ve mason kuruluşları, öğeleri ve kuralları dünyanın başka yerlerinde benimsenmiş olanlar ile tam bir uyum sağlamasa bile kendilerine göre belirledikleri etiketi özenle izlemeyecek olurlarsa, hem kısa bir süre içinde masonik düzenlerini yitirir hem Masonluğun toplumlarda yanlış anlaşılmasına ve yanlış değerlendirilmesine yol açarlar.

Bu bakımdan mason kuruluşları, Masonluğun Etiketi'ne tam uymadıkları için başka mason kuruluşlarını kusurlu bulmakta hatta suçlamaktadır. Her biri kendi bildiğinin, kendi yaptığının tek iyi ve tek doğru olduğunu ileri sürüp, başka türlü olduğunu kesinlikle kötü ve yanlış gördüğü, mason kuruluşları arasında evrensel boyutta uzlaşma sağlanamadığı sürece bu böyle olacaktır.

MASONLUĞUN ETİKETİ'NİN KAPSAMI

Masonluğun Etiketi'nin kapsamında şunlar bulunur:

- Masonluğun yasaları ve genel geçerli tüzükleri;
- Locaların ve obediyanların kuruluş ve oluşma yöntemleriyle bunların örgütlenme ve çalışma şekli;
- Gerek örgütsel düzeyde (*bir loca ve bir obediyan için*) gerekse bireysel düzeyde (*bir mason için*) masonik düzenin sağlanması ve korunması bakımından uyulmasına özen gösterilmesi gereken kurallar;
- Locaların çalışma yeri olan mabetlerin dekorasyonu ve bunu bütünleyen simgesel öğeler;
- Kimlerin yani hangi nitelikteki kişilerin Masonluğa alınabileceği; hangi masonların derecelerinin yükseltilebileceği; bu işlemlerin nasıl yapılması gerektiği;
- Locaların ve obediyanların görevlileri ve bunlarla bağlantılı protokol kuralları;
- Görevlilerin, üyelerin ve konukların mabette yapılan çalışmadaki yerleri ile giyim ve kuşanım tarzları; sorumluluk ve yükümlülükleri; üstlenmiş oldukları görevleri nasıl yerine getirecekleri ve yetkilerini nasıl kullanacakları;
- Her bir derece oturumu ve özel oturumlar için ayrı ayrı olmak üzere; çalışmanın açılması, yürütülmesi ve kapanması ile masonik derecelerin verilmesi yöntemi; dolayısıyla herhangi bir oturumda, -özellikle törenlerde- hangi görevlilerin ve diğer masonların ne zaman ne yapması ve bunları nasıl yapması gerektiği yani **ritüel**;
- Bir loca ile bu locanın bağlı olarak çalıştığı mason kuruluşu arasındaki, bir mason ile de bu masonun üyesi olduğu loca ve obediyan arasındaki ilişkilerin nasıl düzenlenmesi ve yürütülmesi gerektiği;
- Bir masonun, hem loca toplantılarındaki hem de genel olarak toplum içindeki tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği.

Bunlardan birçoğu, örneğin “Masonluğun Yasaları”, başka kaynaklarda kolayca bulunabilir.

Ancak konuya “etiket” başlığı altında değinildiğinde; yasalarda açıkça belirtilmeyen, birçok soruna çözüm getirmeyen, çağdaş bir akıl yürütme ile yorumlanması ya da önceden alışlagelmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmış olan birtakım kural ve yöntemlerin çağdaş koşullara uyarlanması gereken bazı ayrıntıların üzerinde durulmasından kaçınılamaz.

Masonluğun yasalarından söz edince, bunun ardından her bir mason kuruluşu için ayrı ayrı olmak üzere **tüzükler** gelir. Masonluktaki etiketin içerdiği çoğu kural ve yöntem tüzüklerde belirtilmiştir. Tüzüklerde olmayanlar, ritüellerde ve varsa yazılı çalışma yöntemlerinde yer alır. (Burada “tüzükler” sözcüğünü bir genel kavram olarak kullanıyoruz. Bunlara “yönetmelikler” denildiği ya da kuralları içeren bir başka terim kullanıldığı görülebilir.)

Tüzükler ve çalışma yöntemleri üzerinde yapılacak incelemelerle kolaylıkla öğrenilebilecek birçok konu “etiket” bakımından ele alındığında, yer yer bazı açıklamaların yapılmasını gerekir. Çünkü gerek tüzüklerin gerekse çalışma yöntemlerinin uygulamadaki ayrıntılarını **gelenekler** belirler.

Gelenekler ise genellikle yazılmaz; okunarak değil, yaşanarak ve deneyim edinerek öğrenilir. Bu ise, Masonluktaki etiketin oluşum ve uygulamasında önemli bir sorunu ortaya çıkarır: “görenekler”...

Görenek, bir kimsenin, bir şeyi, kendinden öncekilerden görmüş olduğu gibi yapması alışkanlığıdır. Eskiden buna “teamül” denirdi. Masonlukta yapılan çalışmalarda birçok şey de yazılı olmayıp görülerek öğrenildiğinden, görenekler de Masonluktaki etiketin hem oluşumunda hem korunmasında etkili olur.

Fakat herhangi bir yanlışlık da görenekselleştirilerek sürdürülebilir. Bu ise etiketin zedelenmesine neden olur. Dolayısıyla, herhangi bir masonik birimin ya da kuruluşun benimsemiş olduğu etiketin kapsamında geleneklerin yanı sıra görenekler de bulunuyorsa; bunların doğruluğu, uyumluluğu ve çağın koşulları altındaki geçerliliği araştırılmalıdır.

Mason kuruluşlarının her birinin tüzükleri ve çalışma yöntemleri ile ritüelleri ilk bakışta birbirlerine pek benzer. Dikkatle incelendiklerinde, birbirleriyle tıpatıp aynı olmadıkları görülür. Karşılaştırma yapılırca, aralarında yer yer çelişkiler hatta zıtlıklar bile bulunduğu görülebilir.

“Masonluğun Etiketi” başlığı altında evrensel nitelikli bir çalışma yapılmasına kalkışılacak olursa, bununla başa çıkmak hemen hemen olanaksızdır. Çünkü en azından ne kadar çok farklı tüzük ve ritüel varsa, o kadar çok farklı etiket var demektir. Günümüze gelinceye kadar Dünya Masonluğu’nda hiç kimsenin böyle geniş bir çalışma yapmayı göze alamamış olması belki de bu yüzdendir.

Batı ülkelerinde “etiket” konusunu içeren ya da doğrudan bu konu üzerinde yazılıp yayımlanmış kitaplar vardır. Bunların yazarlarının hepsi, öncelikle üyesi oldukları obediyanın uygulamakta olduğu etiket üzerinde bilgiler verir. Bu bakımdan, bir kitaptaki etiket konusu incelenirken, yazarının gerek hangi ülkeden gerekse ne tür bir obediyanstan olduğu (olanaklıysa) bilinmeli ve göz önünde tutulmalıdır.

Türk Masonluğu’nda, gerek **Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası**’nın, gerek **Özgür Masonlar Büyük Locası**’nın gerekse **Kadın Mason Büyük Locası**’nın benimsemiş ve uygulamakta oldukları etiket, aralarında ancak ayrıntıda birtakım farklar bulunmasına karşın, dünyadaki başka obediyanlarca uygulanmakta olan etiketlerden apayrı ya da bambaşka değildir. Masonluğun Etiketi’nin kapsamının büyük çoğunluğu gene de evrenseldir. Yalnızca masonca tutum ve anlayış ile tüzüklerdeki ve çalışma yöntemleri ile ritüellerdeki birtakım farklar, ayrıca her ülkenin kendine özgü çevresel ve töresel etkileri, etiketin de yer yer farklı olmasına yol açmaktadır. Bir mason obediyanının kendine özgü tutumu da öyle...

Üyesi olmadığı bir obediyanza bağlı bir locanın toplantısına konuk olarak katılan bir mason, daha önce hiç görmemiş olduğu değişik uygulamalarla karşılaşabilir. Bunların bazıısı, kendi locasında öteden beri görüp alıştıklarından çok farklı olabilir. Ya üyesi olduğu obediyanstaki uygulamaların yanlış olduğunu

ya da toplantısına katıldığı diğer obediyansta birtakım yanlışların ve yanlışların bulunduğunu sanabilir.

Oysa her ikisi de yanlış olabilir; her ikisinde de yer yer yanlışlığa düşülebilir; her ikisinin de kendine göre doğruluğu olabilir.

* * *

Masonlukta etiketin pek önemli bir yeri olduğu anlaşıldıktan sonra, etiket ile hem tüzükler hem çalışma yöntemleri arasında da sıkı bir bağ olduğuna göre; ortaya şöyle bir soru atılabilir:

«Bir mason kuruluşunun etiketi, tüzükler ve ritüeller üzerindeki değişikliklerden etkilenir mi, etkilenmez mi?... Eğer etiket üzerinde birtakım değişiklikler yapılacak olursa, bu değişikliklerin tüzüklere, çalışma yöntemlerine ve ritüellere de yansıtılması gerekir mi, gerekmez mi?»

Aslında etiket ile yürürlükteki tüzükler ve uygulanmakta olan çalışma yöntemleri ve ritüeller arasında hiçbir çelişki bulunmamalıdır. Bir uyuşmazlık görülmesi durumunda; eğer etiket güçlüyse ve geçerliğini koruyorsa, tüzüklerin ve çalışma yöntemlerinin ona göre uyarlanması gerekir. Buna karşılık, eğer tüzükler ve çalışma yöntemleri üzerinde mutlaka değişiklikler yapılması gerekiyorsa, bu kez yürürlükteki etiketin onlarla uyumlu olacak şekilde düzenlenmesi kaçınılmazdır.

Her durumda bir mason kuruluşunda etiket, o mason kuruluşunun tüzükleri ile localarında uygulanan çalışma yöntemleri ve ritüelleriyle bir bütündür.

Özgün kitap, bundan sonra her bir konunun ayrıntısına girilerek devam eder. Fakat burada Masonlukta Etiket konusu üzerinde bir genel bilgi verilmesi öngörüldüğünden, bu çalışma burada sonlandırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- *
The Complete Workings of Craft Freemasonry
Shepperton, 1974
- *
Masonic Foundations : “Masonic Etiquette”
Sydney, 1955
- * BEDARRIDE, Armand (Çeviri: M. Seyfettin Raşit)
Fran-Masonun Ahlâkı
İstanbul, 1929
- * CARR, Harry
The Freemason at Work
Shepperton, 1985
- * Charter-Cosmo Traction
Masonic Research in the Far East
Vol. 5: “Masonic Etiquette and Scottish Usage”
Hong Kong, 1983
- * EDWARDS, Lewis
Rule and Teach - A Practical Handbook of Masonic Law and Custom
London, 1956
- * GÖKDOĞAN, Mukbil
Masonluk'ta Etiket
İzmir, 1986
- * IŞIN, Okan
Masonik Etiket
Ankara, 1982
- * MEACHAM, Henry G.
Masonic Etiquette
New York, 1965
- * PRESTON, Willam Campbell-Everden
Freemasonry and its Etiquette
New York, 1978
- * ROBERT, Jacques
La Franc-Maçonnerie de Tradition
Paris, 1987